

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_204656

UNIVERSAL
LIBRARY

శ్రీ నారసింహ సంస్కృతకళాశాలా గ్రంథమాల—వెం. 7

నాగానందము

శ్రీ హర్షమహాకవి సంస్కృతనాటకమున కనువాదము

ఆంధ్రీకర్త

ఉభయభాషా సాహిత్యవిద్యా ప్రివీణ

పంచాంగము వేంకట సరసింహాచార్యులు

ఆంధ్రీ పండితులు

శ్రీ నారసింహ సంస్కృతకళాశాల

చిట్టి గూడూరు

1936

హిందూప్రెస్, మచిలీపట్టణము

ప్రీతిక

శ్రీనారసింహ సంస్కృతకళాశాలా గ్రంథమాల
యందు సప్తమగ్రంథముగ శ్రీ హర్షమహాకవి ప్రణీతంబగు
నాగానందనాటకమున కాంధానివాదమును సహృదయ
లోకమునకు సమర్పించుటకైతయు సంతసించుచున్నారము.

ఈయనువాదమునకుఁగర్తలగు శ్రీమాన్ పంచాంగము
వేంకటనరసింహాచార్యులుగా రీగ్రంథమాలలో మొదటిదగు
రఘుకులచరితమునకుఁ బ్రణేతలుగఁ బాఠకులకుఁ బరిచిత
పూర్వులే. ఆగ్రంథమునందువలెనే యిందును కవితాత్పర్య
మునకు భంగము కలుగకుండునట్లు మూలానుసరణము సరస
ముగఁ జేయఁబడినదని చెప్పవచ్చును. ఇందలి గుణదోషము
లను సహృదయులు పరిశీలించుదురుగాక.

చిట్టిగూడూరు }
15-2-36 }

శ్రీమత్తిరుమల గుడిమొల్ల వరదాచార్యులు,
యం. ఎ.
శ్రీనారసింహసంస్కృత కళాశాలాధ్యక్షులు.

ఇందలిపాత్రలు

పురుషులు

1. జీమూతనాహనుడు... కథానాయకుడు
2. జీమూతకేతువు ... నాయకునితండ్రి
3. మిత్రావసువు ... మలయవతినోడరుడు ;
విశ్వావసువుతుడు
4. శాండిల్యుడు ... తాపసుడు ; కౌశికశిష్యుడు
5. గిరుషుడు ... నాగశేతువు
6. శంఖచూడుడు ... స్వజాతిలోనొకడు
7. ఆత్రేయుడు ... నాయకునిస్వమిపుత్రుడు
8. శేఖరకుడు ... విశ్వావసు పరిజనులలోనొకడు
9. చేటుడు ... శేఖరునిభ్రాతృడు
10. కంచుకి ... విశ్వావసుమహారాజుయొక్క-
యగతికిపురిముననుండువాడు
11. కింకరుడు ... నాగరాజుయొక్క భటుడు
12. సునందుడు ... విశ్వావసువుద్వారా పాలకుడు

స్త్రీలు

1. మలయవతి ... కథానాయికి
  2. గౌరి ... మలయవతియొక్క యిష్టదేవతి
  3. దేవి ... జీమూతకేతునిభార్య
  4. వృద్ధ ... శంఖచూడునితల్లి
  5. చతురిక
  6. మనోహరిక
  7. సనమాలికి
- } ... మలయవతిచేతికి తెల్లెలు

శ్రీ మ తే రా మా ను జా య న మః

నా గా నంద ము

ప్రథ మాంకము

నాం ది

చం॥ తలఁపఁదొడంగి తెవ్వతెనొ ధ్యానమిషంబున మన్మథాస్త్రద
గ్ధలమముఁ జూడుకన్దెఱచి కావపు దక్షుఁడవయ్యు నిర్దయా
త్ముఁడయని మారకామినులు తూలఁగఁబల్కిన నిట్టలంబుగ
న్వలసిన బుద్ధుఁడెల్లపుడుఁ బ్రీతిని రక్షణసేయు మిమ్ములన్॥1

మఱియును—

సీ॥ కణ్ణాంతకృష్ణమా కార్ముకంబును బూని
కందర్పుఁడొకవంకఁగాంచుచుండ
హతపటుపటహ వల్లితమారవీరులు
సంచలనమున వీక్షించుచుండ
భ్రావిలాసంబుల ముసిముసి నగవుల
దేవకాంతామణుల్ తేఱిచూడ
సిద్ధబృందములెల్ల శిరములల్లనవంచి
భక్తితత్పరతను బరఁగిచూడ

గీ॥ విస్మయోత్ఫుల్ల పులకితవిగ్రహుడయి
 వేయికన్నుల నిందుడవిప్పిచూడఁ
 దత్వసంప్రాప్తి నచలుడై ధ్యానయుక్తుఁ
 డౌమునీంద్రుడను మిముఁబ్రోచు ననవరతము. 2

(నాంద్యంతమున సూత్రీధారుఁడు పఠింపెను)

సూత్రీ— ఈ సభ్యులెల్లరును “శ్రీహర్ష మహాకవి సంస్కృత
 భాషయందు రచించిన నాగానందనాటకమును శ్రీమాన్
 పంచాంగము వేంకటనరసింహాచార్యులు గారాంధ్రీకరించి
 యున్నారని వినియుంటిమేగాని, యయ్యాంధ్రీకృతనాటకం
 బును బ్రదర్శింపఁగాఁ జూచియుండలేదు. కావున నద్దాని
 నిపుడు ప్రదర్శింపవలయు”నని యాజ్ఞాపించి యున్నారు.
 కావుననిపుడే రంగస్థానమలంకరించి వారి యభిలాషము
 నెఱవేర్చెదను. ఈ నాటక ప్రదర్శనమువలన సభ్యుల
 మనము లానందాభి నోలలాడునని నానిశ్చితాభిప్రాయము.
 ఏలయన—

చం॥ నిఘాణగణాగ్రయాయకవి, స్నిగ్ధగుణగ్రహణుల్ సభాసదుల్
 విపులను సిద్ధరాజకథ ప్రీతికరంబికేమేమొ నర్తనా ముల్
 నిఘాణుల మిందునొక్కటియు నెక్కొనఁజేయును వాంఛితార్థ
 ఇపుడు గుణంబులన్నియునునిచ్చటఁగూడుటనాదుభాగ్యమే॥

కావున నిపుడే భార్యను బిలచి సంగీతప్రసంగము
 నడపెదను.

(పరిక్రమించి తెరవంకఁజూచి)

కం॥ పరిజన బంధుద్వీజహిత !

సరళమృదులశీల ! భవనసరసీహంసా !

పరపురుషచంద్రకమలీని !

సరగుననిటురమ్ము కార్య సఫలత పొంటె॥ 4

(నటి కంటఁ దడివెట్టుచుఁ బ్రవేశించును)

నటి—ఆర్యా ! ఇదిగో ! వచ్చితిని.

సూత్రః—(చూచి) ప్రియా ! నాగానందము ప్రదర్శింపవలసిన సంతోషసమయమున నిట్లు కంటఁదడి వెట్టెదవేల ?

నటి :—ఆర్యా ! మీతలిదండ్రులు వార్ధకముకతంబున విరాగులై సమర్థులరగు మీపైఁ గుటుంబరక్షణభారము మోపి తపోవనంబున కరిగినారుకదా ! ఇఁక దుఃఖంపకుండుటెట్లు ?

సూత్ర :— ఏమీ ! నన్నుఁగూడవిడచి తలిదండ్రులు తపోవనంబున కరిగినారా ? అయిన నేనిఁకఁ దలిదండ్రుల శుశ్రూషవలనఁగలుగు సుఖంబుజ్జగించి యింటనే నివసింపఁ జాల. కావున నిపుడే—

గీ॥ తల్లిదండ్రుల శుశ్రూష తగనొనర్పఁ

దరతరము లబ్ధమైన యీ ధనగృహములు

వీడి యేగెద నడవికిఁ బ్రీతి ధర్మ

పరుఁడు జీమూతవాహను కరణినిపుడె॥ 5

(ఇద్దఱు నిష్క్రమింతురు)

ఇది ప్రస్తావన

నా గానం దము

ప్రథమాంకము

(జీమూతవాహనుఁడును, ఆ తోయిఁడును బ్రేక్షింతురు)

జీ. వా.—

మ॥ అనురాగాస్పదమంచెఱుంగుదును నేనత్యంతముఁ ధ్వంసీయం
చును గార్యంబు నకార్యమన్న తెలివికొఁ శూన్యంబుఁగావించుని
ట్లనయంబిందియి వశ్యమాపరువ మాహానింద్యమయ్యుం
బ్రియం

బునగుందండిని దల్లి భక్తినిటులేఁ బూజింపఁగాఁగల్గినక॥

ఆత్రే — (కోపమున) వయస్యా! జీవస్మృతప్రాయులగు నీ
వృద్ధుల కొఱకింత కాలమునుండియునిట్లు వనవాసదుఃఖ
మనుభవించుచున్నను నీకు విసుపుజనింపలేదు. నామాట
వినుము. ఇకనైనను గురుజనశుశ్రూషానిర్బంధము
తొలఁగించుకొని, స్వేచ్ఛోపభోగరమణీయంబగు రాజ్య
సుఖం బనుభవింపుము.

జీ. వా.— మిత్రమా! నీవుచెప్పినది యుక్తముగలేదు.
ఏలయన—

నీ॥ తల్లిదండ్రులమ్రోలఁ దనరెడుతేజంబు
సింహాసనంబునఁ జెందఁగలదె ?
పితరులపాదముల్ ప్రీతినొత్తు సుఖంబు
పరిపాలనంబునఁ బడయఁగలదె ?

పితృభుక్త శేషంబు పైఁగలనంత్పపి
 భుక్తోజ్ఞ తంబగు భూమిఁగలదె ?
 “ నాస్తి తత్వం గురొ ” రన్యత్త నెడుసూక్తి
 వీటిఁబుచ్చియుఁగడు వెడఁగుమతిని

గీ॥ రాజ్యపాలనమునకుఁ దాఁబ్రాకులాడు
 వాని జన్మమెందైనను మానితంబె ?
 గురుల శుశ్రూషకంఠెను గురుతరమగు
 ధర్మమితరంబు లేదండ్రు తత్త్వవిదులు.

7

ఆత్రే :— (తనలో) ఆహా ! యీతని గురుజన సేవతత్పరత్వ
 మెంతయు శ్లాఘ్యము. (ఆలోచించి) అయిన నిట్లు వచియించె
 దను. (ప్రకాశముగ) వయస్యా ! రాజ్యసౌఖ్యములను
 గూర్చి మాత్రమే నేనిట్లు చెప్పటలేదు. చేయఁదగిన
 కృత్యము నీకు వేఱొండు కలదుగదా !

జీ. వా. — చెలికాఁడా ! చేయఁదగిన దానినెల్లఁ జేసితిని.
 చూడుము

చం॥ ప్రకృతులు ధర్మవృత్తులిల బంధువులెల్లరు మత్సమానులే
 సకలసుధీగణంబు సుఖ సక్తము రాజ్యము రక్షితంబు యా
 చకులకుఁ గోర్కైకెక్కువ యొసంగెడు కల్పకుజంబుదత్తమే
 నిఁకనిటఁ జేయఁగాఁదగిన దెద్దియొ నీమదినున్నఁదెల్పుమా.

ఆత్రే :— వయస్యా ! నీశత్రువుగు మతంగ దేవహతకుఁడు
 మిక్కిలి సాహసము గలవాఁడు. ఆతఁడు సమీపమున
 నుండఁ బ్రథానామాత్యపరిరక్షితంబయ్యును నీవు తేనిచో

రాజ్యము స్థిరముగ నుండదని నాకుఁ దోచు చున్నది.

జీ. వా.—మిత్రుండ్రా! మతంగుఁడు రాజ్యము గ్రహించునని శంకించుచుంటివా యేమి? అట్లయినచో నది సమ్మతమే కదా! చూడుము. నాశరీరముమొదలు సర్వము పరార్థము గనే పరిపాలించుచున్నాను. తండ్రియానతి మీర రాకుండుటచే స్వయముగ నీయజ్జాలకుంటిని. కావున నిస్సారంబగు రాజ్యపాలనంబుచుగూర్చిన ప్రసంగమునలన నేమిప్రయోజనము కలదు? తండ్రిగారియాజ్ఞ నెఱవేర్చుటయే యుచితము. అదియటుంచి ప్రకృతము వినుము. నేఁడు మాతండ్రిగారు “వత్సా! జీమూతవాహన! చాల రోజు లిటనుండుటచేత సమిత్కుశకుసుమాదులు దుర్లభము లగుచున్నవి. మఱియు నీప్రదేశంబునఁగల కందమూల ఫలనీవారాదిపదార్థజాతంబెల్ల నుపభుక్తప్రాయంబు. కాన మలయపర్వతంబున కేగి యచ్చట నివాసయోగ్యంబగు నాశ్రమ ప్రదేశంబు నేర్పఱుపు” మని యానతిచ్చినారు. కావున నిపుడే మలయపర్వతమునకుఁ బోవుదమురమ్ము.

(ఇద్దఱును నడతురు)

ఆత్రే:—వయస్యా! సరసఘనస్నిగ్ధ చందనవనోత్పంగ పరిమిళన లగ్న బహుళ పరిమళంబును, విషమతటపతనజర్జరీకీయ మాణ నిర్ఘ్నిరోచ్చలితశిశిరశీకరాసారవాహియు నగు మలయమారుతంబు ప్రథమసంగమోత్కంఠితప్రియాకంఠా శ్లేషంబువలె మార్గాయాసం బవనయించుచుఁ బ్రియ వయస్యునికి రోమాంచము గలిగించుచున్నది. విలోకించితే!

జీ. వా. — (చూచి) అప్పుడే మలయపర్వతమునకే చేరితిమే!
(నలువంకలఁ గలయఁ జూచి) ఆహా! మలయాచల
రామణీయకంబెంతయు శ్లాఘ్యము గదా !

సీ॥ మాద్యదాశాగజ మహితగండస్థలీ

కషణభగ్నస్రన ద్గంధకుజము

శిఖరి గుహాసక్త సింహశాఘ్దాలాది

గర్జిత ప్రతిశబ్ద ఘనతుములము

ఘమఘమూర్భటితోడ ఘూర్ణిల్లు జలనిధి

తరఁగమొత్తములచేఁ దాడితంబు

సిద్ధకాంతాజన స్వేచ్ఛాక్రమకాంత

చరణలాక్షారక్త చంద్రశిలము

గీ॥ మాదృశులకెల్ల సేవ్యమా మలయశిఖరి

వీతరాగంబు పితృభక్తివిహ్వలంబు

నయిన నామానసంబున కనూహ! యెదియొ

యుత్సుకత్వంబుఁ గలిగించుచున్నదిపుడు. 9

మిత్రమా ! నివాసయోగ్యంబైన యాశ్రమప్రదేశంబు
నరయుదము రమ్ము.

(పర్వతమెక్కుట నభినయంతురు)

జీ. వా. — (నిమిత్తమును సూచించుచు) ప్రియసఖుడా !

గీ॥ అదరుచున్నది కుడికన్ను, హృదయమందు

లేశమేనియు ఫలకాంక్ష లేదు, నిజము

మునిజనుల వాక్యములు సత్యములు తలంప

దీనఁగల్గు ఫలంబేమొ? తెలియదుగద.

ఆత్రేః—చెలికాఁడా! నీకుఁ గళ్యాణసమయ మాసన్నమయినట్లీ శుభశకునంబువలనఁ దెలియుచున్నది.

జీ. వా. — నీవు వచించినది నిక్కమే కావచ్చును.

ఆత్రే) :— (సంతోషముతో) మిత్రమా ! దట్టమగు వృక్షంబు లచేఁ బ్రకాశించుచు, నాద్యాదిహవిర్గంధయుక్తంబై, మిన్నముట్టెడి ధూమంబుగల్గి, నిర్భయంబుగ మార్గంబునఁ బరుండి నిద్రించు గోవ్యాఘ్రాదిమృగభూయిష్ఠంబగు నీప్రదేశము తపోవనంబని తోచుచున్నది.

జీ. వా. — మిత్రమా ! చక్కఁగా గుర్తించితివి. ఇయ్యది తపోవనంబేయగు. ఏలయన—

మ॥ తరుచర్మంబులు వల్కలంబులకుఁ గృత్తంబులయన్గొంచెమే ఝరముల్ భగ్న జరత్కమండలునభస్వచ్ఛాంబు పూర్ణంబు దరయంగానగుమేఖలల్ తెగవటల్ త్యక్తంబుగావింపని [లిం చ్చరతిందావినుటన్యకంబుచదువుకొశ్రావ్యంబుగావేదముల్ కావున రమ్మ స్రీవేశించిచూతము. (ప్రవేశింతురు.)

జీ. వా.—(అంతటను జూచి) ఆహా ! ప్రశాంతరమ్యంబైన యీయాశ్రమంబెంతయు మనోహరము గదా ! ఒకవంక సంతసంబున మునికదంబము సందిగ్ధములగు వేదవాక్యముల యర్థములను బరిశీలించుచున్నారు. వేటొకచోట వటువులు వేదంబులఁ బఠించుచు సమిధలను విఱుచుచున్నారు. మఱియొక చక్కని దాపనకన్యకలు చిన్ని మొక్కలకుఁ గుదుళ్ళునిండ నీరుపోయుచున్నారు. ఇక్కడ—

ఉ॥ స్వాగతమిచ్చుముందుగను శ్రావ్యముగా నళినాదర్శుంకృతిఁ
బాగుగఁమొక్కఁ బుష్పఫల భారవిసమ్ర శిరఃపరంపరఁ
వేగమెయర్ఘ్యమిచ్చు సుమవృష్టినిజల్లుచు సంతసంబుగా
నేగతినేర్చెనో ! యతిధికిట్టలు పూజలుసేయవృక్షముల్.

కాపున నీతపోవనంబు నివాసయోగ్యంబగును. ఇచట
నివసించినచో మాకు సంతోషము గలుగునని తలంచెదను.

ఆతే॥:— ఏమిది ! ఈలేళ్ళు మెడలు కొంచెము ప్రక్కకుఁద్రిప్పి
నమలుచున్న దర్భలను సయితము క్రిందఁబడవైచి చెవులు
నిక్కఁబొడిచి యానందపారవశ్యమునఁ గన్నులుమూసికొని
యేదియో వినుచున్నట్లున్నవి.

జీ. వా.—(చెవియొగ్గి) మిత్రమా ! నీవు బాగుగనూహించితివి.

సీ॥ ఉరమును గంఠము శిరమునుననియెడి

స్థానసంప్రాప్తిచే జతురముగను

బ్రకటితగమకమై పరఁగెడిమంద్రతా

రవ్యవస్థనుగాంచి రమ్యమైన

భ్రమరరుతంబుకై వడినొప్పు శ్రావ్యనా

దవిపంచితంత్రీకా భ్వసులతోడ

మిళితమై ప్రస్ఫుటలలితపదంబైన

గీతంబునీ కురంగీ గణంబు

గీ॥ కడకదంతాంతరాళస్థూపకబళ

చర్వణంబునుమాని నిశ్శబ్దముగను

జెవులు నిక్కించి కంఠముల్ చెలువుమీర

వెనుకకుమరల్చి యుత్కంఠ వినదొడంగె.

ఆత్రే :— వయస్యా ! ఈ తపోవనంబున సంగీతము పాడెడు వారెవరు ?

జీ. వా. — ణోమలాంగుళులచే మీటఁబడి, తీఁగ లస్ఫుటముగ మ్రోగుచుండుటచేతను, సంగీతము కాకలీప్రధాన మగుటచేతను, (వేలితోఁ జూపుచు) నెవ్వరో దేవ కామిని యీ దేవాయతనంబున వీణె వాయించుచుఁ బాడుచు దేవు నారాధించుచున్నదని తలంచెదను.

ఆత్రే :— వయస్యా ! ఇదిగో ! దేవాలయము. విలోకింపుము.

జీ. వా. — చక్కగా వచించితివి. దేవతలకు నమస్కరించుట యవశ్య కర్తవ్యము. (నమిపించుచు, హఠాత్తుగ నిలచి) మిత్రుఁడా ! ఇందలివారిని మనము చూడరాదేమో ? కావున మనమీ తమాలవృక్షముచాటున నిలచి దేవతా దర్శన సమయమును నిరీక్షింతుము. (చెట్టెచాటున దాఁ గుదురు)

(మలయవతి నేలపైఁ గూరుచుండి వీణె వాయించుచుండును. ప్రక్క చేటి నిలఁబడును.)

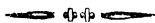
మలయ :— (వీణె వాయించుచుఁ బాడుచు.)

గీ॥ కమలములలోని పుష్పాడికరణి గౌర
వర్ణముననొప్పు గౌరి ! నావాంఛితంబు
సిద్ధినొందెడుఁగావుత శీఘ్రముగను
భగవతీ ! నీ యనుగ్రహ భాగ్యమునను. 14

జీ. వా. — (చెవియొగ్గి) ఆహా ! యేమిసంగీతము ! ఏమి వాద్యము !

నా గానందము

ద్వితీయాంకము

(మనోహరికయను చేటి ప్రవేశించును)

మనో :— భర్తృదారికయగు మలయనతి “ఓసీ ! మనో హరికా ! నానోరుండైన యార్యమిత్రానను వేగి చాల నేమి నది. కావున నీవరిగి నచ్చెనో? లేదో? తెలిసికొనిరమ్ము” అని యుట్టుపించినది. (నహుమం తెరింకమాచి) ఈ నచ్చెడివానినెన్నయిందరు? [గుర్తించి] నిజముగ నీమె నునురికయే.

(చతురిక ప్రవేశించును.)

మనో :— ఓసీ ! చతురికా ! యెందులకు నీవ్నిట్లు తొందరగ నన్నుచున్నావు?

చతు :— భర్తృదారికయగు మలయనతి “ఓసీ ! చతురికా ! పూవులు కోయుటచేత నలసిన నాశరీరమును శరత్కాలా తపమువలె సంతాపము మిక్కిలి బాధించుచున్నది. కావున నీవు శీఘ్రముగఁబోయి లేతయరఁటియాకులు పలువఁబడిన చందనలతాగృహమందుఁ జంద్రకాంతమణిలొప్రదేశంబును

జీ. వా.—ఏమియును లేదు. అయినను మనలనుజూచి యీమె బాల్యసుబభంబగు లజ్జచేతను, భయముచేతను నిక్కడఁ జాలసేపుండక వెడలిపోవునేమో! కావున నీ తీఁగెగుంపుల చాటుననుండి చూతము. (ఇద్దఱు చూచుచుండురు)

ఆతేఱి:—(చూచి యాశ్చర్యముతో) మిత్రమా! చూడుము. చూడుము. ఈరమణీలలామ సంగీతముచేత శ్రోత్రానందముఁ గూర్చుటయేకాక, విజ్ఞానానురూపంబగు సౌందర్యముచేత నేత్రసుఖమును గలిగించుచున్నది. ఈలలన యెవ్వరు? దేవకాంతయా? లేక నాగకన్యకయా? కాక విద్యాధర దారికయా? మఱియు సిద్ధాంగనయా? చెప్పుము.

జీ. వా.—(ఆసక్తితోఁ జూచుచు) వయస్యా! ఈమె యెవ్వరో నిర్ణయింపజాలనుగాని, యొక్కయంశము మాత్రము నొక్కఁ చెప్పఁగలను.

నీ॥ స్వర్గసుందరియైన వాసపునేత్రీ స
హస్రంబు చరితార్థమగుఁడలంప
నాగకామినియైన నాగలోకంబీమె
ముఖచంద్రుచేనిందు పూర్ణ మెయగు
విద్యాధరియెయైన వివిభాన్యజాతి వి
జయమునుగాంచు మాజాతినిజము.

సిద్ధరమణియైనఁ జెలువొందు నీమెచే
సిద్ధాన్వయంబు ప్రసిద్ధికెక్కు

గీ॥ దివ్యభామినులకుఁ గాక దీప్తిమించు
నిట్టిరూపంబు మర్త్యుల కెట్టులబ్బు?

మిలమిల మెఱుంగులీనెడు మెఱుపుఁ దీఁగె

భూమిలోనుండి యెందైనఁ బుట్టఁగలదె ॥ 16

ఆత్రే:—(జీమూతవాహనుఁ జూచి సంతోషముతోఁ దడవతా)

అదృష్టవశమున నీతఁడు చిరకాలమునకు మన్మథుని కంటఁ
బడినాఁడు (తన్ను నిర్దేశించుకొనుచు) మన్మథుని కంట
నననేల ? బ్రాహ్మణుండనగు నాకంటనే పడినాఁడు.

చతు:—(ప్రేమతో) భర్తృదారికా ! నిర్దయురాలగు నీమె
యెదుట వాయించిన ఫలములేదని మనవి చేయుచున్నాను.
(వీణెను లాగును)

మలయ:—ఓసీ ! భగవతియగు గౌరిని దూషింపకుము. ఇప్పు
డాదేవి నాకు వరప్రసాదము గావించినది.

చతు:—(సంతోషముతో) భర్తృదారికా ! ఆ వరప్రసాద
మెట్టిదో సెలనిమ్ము.

మలయ:—ఓసీ ! వినుము. ఇట్లు మైమరచి వీణెవాయించు
చుండ నాభగవతి గౌరీదేవి నాకు స్వప్నమున సాక్షాత్తరించి
“బిడ్డా ! నీగానమాధుర్యమునకుచు, బాల్య దుర్లభంబును
ససాధారణంబునైన భక్తిపారవశ్యమునకును, మిక్కిలి
సంతసించితిని. అచిరకాలముననే విద్యాధరచక్రవర్తి
నీపాణిగ్రహణమహోత్సవమును నిర్వర్తింపఁ గలఁడు” అని
యానతిచ్చినది.

చతు:— భర్తృదారికా ! నీవానతిచ్చినది నిజమెయ్యెనచో
స్వప్నం బననేల? నీహృదయేష్ట వరప్రసాదమే కావించినది.

అత్రే:—వయస్యా! దేవీదర్శనమున కీదియేసమయము. కావునఁ బ్రవేశింతము రమ్ము. (సమీపించి ముందుకు నకచు చున్నారు)

(జీమాతవాహనుఁ డంగీకరింపకున్నను బలవంతముగ లాగి)

అమ్మా! ఈమెమాట సత్యమే! దేవీవరప్రసాద మిదిగో.

మలయ:—(భయమున లేచుచు) ఓసీ! ఎవ్వరేవీరు ?

చతు:—సౌందర్యాదులచేత నన్యోన్యాయు రూపంబయిన యీ యాకృతిచేత దేవీ వరప్రసాద మిదియేయని యూహించు చున్నాను.

(మలయవతి యానక్తితోడను సిగ్గుతోడను జీమాతవాహనునిఁ జూచుచు నిలుచుండును)

జీ. వా.—

గీ॥ చంచల విశాలలోచన ! శ్వసిత కంపి

తఘనపీన పయోధర ! తపము చేత

నలసియున్నది నీతనువధికముగను

సంభ్రమము నొండఁగానేల ? సారసాక్షి!

17

మలయ:—(మెల్లగా) ఓసీ! భయాతిరేకంబువలన నీతని యెదుట నిలువఁజాలకున్నాను.

(సిగ్గుతో నోరగంట జీమాతవాహనునిఁ జూచుచుఁ గొంచెముమరలి నిలుచుండును)

అత్రే:—అమ్మా! ఆశ్రమంబునకువచ్చిన యతిఘులను నూటల చేతనైనను సంమానింపకుండుట తపోవనాచార విరుద్ధము గాదా!

చతుః— (మలయవతినిఁజూచి తనలో) ఈమెదృష్టి వీనియం దనురక్త మగుచున్నట్లున్నది. కావున నిట్లు పలికెదను. (ప్రకాశముగ) భర్తృదాఠికా! ఈబ్రాహ్మణుఁడు చెప్పిన మాట నిజమే. అతిథులను సత్కరింపవలసియుండ నీ మహాను భావునియెడ నీవుపేక్ష వహించుచుంటివేల? పోనిమ్ము. నీవాగుము. నేనే యుచితరీతిని సత్కరించెదను. (జీమూత వాహనునిఁ గూర్చి) ఆర్యా! స్వాగతము. ఇటఁ గూరు చుండుఁడు.

ఆత్రేః— వయస్యా! ఈమె బాగుగఁ బల్కినది. ఇచ్చట క్షణము విశ్రమింతము.

జీ. వా.— అట్లే చేయుదము (ఇద్దరును గూరుచుందురు)

మలయః— (నిగ్గుతో) అయ్యో! పరిహాసనశీలా! ఇదితగదు. ఎవ్వరేని తాపను లిప్పుడు చూచినయెడల న న్నవినీతు రాలుగఁ దలంతురుకదా!

(శాండిల్యుఁడను తాపనుఁడు ప్రవేశించును)

శాండి :— కులపతులగు కౌశికులవారు “వత్సా! శాండిల్య! యువరాజగు మిత్రానసువు విద్యాధరచక్రవర్తి యయ్యెడి కుమారజీమూతవాహనుండీ మలయపర్వతమున నెచ్చటనో యున్నాఁడని తెలిసికొని తన సోదరియగు మలయవతి నాతనికిచ్చి వివాహముచేయ నిశ్చయించి తండ్రి యాజ్ఞచే నిపుడే యక్కుమారుఁ జూడనేగెను. సోదరుని రాక కెదురు చూచుచుండుటచేత మలయవతియొక్క మాధ్యా హ్నికసవనవిధిసమయ మతిక్రమించునేమో! కావున

నామెను బిలుచుకొనిరమ్ము” అని యాజ్ఞాపించిరి. కాన నిప్పుడు గౌరీనిలయంబున కరిగెదను. (నడచుచు నేలను బరిశీలించి) ఆశ్చర్యము! ఈ ధూళియందుఁ జక్రనర్తి చిహ్నంబులు గలిగి స్పష్టముగఁగానుపించెడి యిపదపంక్తి యెవ్వరిదై యుండును? (ఎదుట జీమూతవాహను నిద్రింపి యిది) నిజముగ నీ యడుగులజాడ యిమ్ముహూపురుషునిదే యయియుండును. అదియునుగాక —

మ॥ తలనుష్ఠీషము నూర్ణకన్బోమల మధ్యంగానఁ గానియ్యెడిన్
జలజాతంబులఁబోలుకన్నులురమున్ స్పర్ధించుసింహంబుతో
నలిఁజక్రాంకీతమీపదద్యయముకానన్ జూడనెవ్వఁడొయి
తఁడు విద్యాధరచక్రవర్తిపదవిఁ దధ్యంబుగానొందెడిన్॥18

ఇంకను సందేహమేల? ఈతఁడు నిక్కముగ జీమూతవాహనుడే.
(మలయవతిని జూచి) మలయవతియు నిక్కడనే యున్నదే!
(ఇద్దఱనుజూచి) అనురూపసౌందర్యవంతులగు వీరిద్దఱకును
వివాహసంబంధము సంఘటించిన యెడల నిప్పటికైనను
విధాత యనురూపసంధాత యనిపించుకొనును. (సమీపించి
జీమూతవాహనునితో) స్వస్తి భవతే.

జీ. వా. — (లేచి) భగవన్! జీమూతవాహనోహమభి
వాదయే. (అసనం బీయఁబోవును)

శాండి :—వలదు. వలదు. “సర్వస్యాభ్యాగతోగురు” వనెడి
యాశ్లోక్తివలన మాకెల్లరకును నీవేపూజ్యుడవు కావున
సుఖాసీనుడ వగుము.

మలయ:—ఆర్యా ! నమస్కారము.

శాండి:—భద్రే! అనుచూప భర్తృభాగినీ భూయాః—

రాజపుత్రి? “మధ్యందినసవనవేళ యతిక్రమించు చున్నది కావున శీఘ్రముగ రమ్ము” అని కులపతులవారు నీకు కబురంపినారు.

మలయ:—గురువులవారి యుజ్జచొప్పున నిదేవచ్చుచున్నాను.

(లేచి నిట్టూర్పువిడచి లజ్జానురాగములు పెనంగొన చేటితోడ మలయవతి నిష్క్రమించును.)

జీ. శా.—(సోత్కంఠముగ నిశ్చసింపి వెళ్లుచున్న మలయ వతిని జూచుచు)

గీ॥ ఘన జఘనభారమున మందగతిని దన ని

వాసభూమికి నేగు నీవనితచేత

భృంగిచేతనుబలె నాదు హృదయపద్మ

మందుఁ బదమంచఁబడియె సత్యద్భుతముగ. 19

ఆత్రే:—చూడఁదగినదానిఁ జూచితిమి. ఇప్పుడు మధ్యా

హ్నార్క సంతాపమువలన ద్విగుణితమైనట్లు నా జరరాగ్ని

భగభగ మండుచున్నది. కావునఁ బోవుదము రమ్ము. ముని

జనులవలనఁ గందమూల ఫలంబులనైన నాతిధ్యము పడసి

ప్రాణములు రక్షించుకొనవచ్చును.

జీ. వా.—(పైకిఁజూచి) ఏమీ! సూర్యభగవానుఁ డంబర

మధ్యభాగ మలంకరించియున్నాడే!

సీ॥ తాపాధికతఁజేసి తక్షణఘృష్టచం

దనరసమున నతిధవళమైన

గండస్థలంబులఁ గడఁకమై వహియించి
 కీలిత నిజకర్ణతాళపవన
 ముల వీజితంబయిలలిహస్త సంప్రోక్షి
 తములైన శీకరసముదయముల
 సత్యంత సిక్తానయపముల నెంతయు
 దీపించుచును జాల దిటముగాను

గీ॥ విరహతాపభరంబున వెతలనందు
 కాముకులదశ యెంతయుఁ గాంచునహహ !
 పట్టపగలింటిభానుచే బాధితమయి
 యూధపతియగు ద్వీరదమత్యుల్బణముగ. 20
 (అందఱును నిష్క్రమింతురు)

ప్రథమాంకము సంపూర్ణము

నా గానందము

ద్వితీయాంకము

(మనోహరికయను చేటి ప్రవేశించును)

మనో :— భర్తృదారికయగు మలయవతి “ఓసీ ! మనో హరికా ! నాసోదరుడైన యార్చమిత్రావను వేగి చాల సేపై నది. కావున నీవరిగి వచ్చెనో? లేదో? తెలిసికొనిరమ్ము” అని యాజ్ఞాపించినది. (నడచుచుఁ దెరవంకచూచి) ఈ వచ్చెడివారెనరై యుందురు? [గుర్తించి] నిజముగ నీమె చతురికయే.

(చతురిక ప్రవేశించును.)

మనో :— ఓసీ ! చతురికా ! యెందులకు నీవిట్లు తొందరగ వచ్చుచున్నావు ?

చతు :— భర్తృదారికయగు మలయవతి “ఓసీ ! చతురికా ! పూవులు కోయుటచేత సలసిన నాశరీరమును శరత్కాలా తపమువలె సంతాపము మిక్కిలి బాధించుచున్నది. కావున నీవు శీఘ్రముగఁబోయి లేతయరఁటియాకులు పఱువఁబడిన చందనలతాగృహమందుఁ జంద్రకాంతమణిశిలాప్రదేశరీబును

సిద్ధము చేయుము” అని యాజ్ఞాపించెను. నేను నామె యానతిచ్చిన విధంబున సిద్ధపఱచితిని. ఇప్పుడే యేగి యామెకీసంగతి విన్నవించెదను.

మనో: — అట్లయినచో శీఘ్రముగఁబోయి తెలుపుము. చందన లతాగృహంబున కరిగిన నామెసంతాపముపశమించునేమో?

చతు: — [నవ్వి తనలో] మలయవతి సంతాపమిట్టివానివలన సుపశమింపకపోవుటయేగాక మనుష్యరహితంబును, మనో హరంబునగు చందనలతాగృహంబును జూచుటచేత మఱింత హెచ్చునని యూహించుచున్నాను. [ప్ర]కాశముగ] ఇక నీవు రితియుగఁ బొమ్ము. నేనును జంద్రకాంతిలాలము సిద్ధపఱచితిని మలయనతికేఁ దెలిపెదను.

(ఇద్దఱును నిష్క్రమింతురు.)
(ఇది ప్రవేశకము)

(సోక్తంశయగు మలయవతి చేతితోఁ బ్రవేశించును)

మలయ:—(నిట్టూర్చువిడచి తనలో) హృదయమా! అప్పుడా విధముగ నాజనునియందు నన్నుఁబరాజ్యుఖురాలుగ నొనరించి యిపుడు స్వయముగనే యాతని ననుసరించిన నీస్వార్థపరాయణత్వ మెంతయు నాశ్చర్యముఁ గలిగించు చున్నది. (ప్ర)కాశముగ) ఓసీ! చతురికా! గౌరీగృహ మార్గమును జూపుము.

చతు:— అమ్మా! మీరిపుడు చందనలతాగృహమునకుఁ గదా బయలుదేరినారు? గౌరీగృహమార్గమును జూపు మనుచున్నారేమి?

మలయ :— [సిగ్గుపడి] బాగుగ జ్ఞాపిక దెచ్చితివి. అచటికే పోవుదముపద.

చతు :— భర్తృదారికా ! యిటురమ్ము. [ముందుకు నడచును]
(మలయవతి మఱియొకవైపునకుఁ బోవును.)

చతు :— [వెనుదిరిగి మలయవతినఁ జూచి యుద్వేగమునఁ దనలో] ఈమె మరల గౌరీగృహనూర్ణము వెంటనే పోవుచున్నదే ! [ప్రీతికాశముగ] అమ్మా ! భర్తృదారికా ! అటు కాదు. ఇటురమ్ము. చందనలతాగృహమిక్కడనున్నది.
(మలయవతి తెల్లఁబోయి సిగ్గునమరలి చందనలతాగృహ మార్గమున నడచును)

చతు :— భర్తృదారికా ! ఇదిగో ! చందనలతాగృహము. ఇందుఁ బ్రవేశించి యీచంద్రమణి శిలాతలంబునఁ గూరుచుండుము. (ఇరువురును బ్రవేశింతురు)

మలయ :— (నిట్లూర్పువిడచి తనలో) భగవానుడా ! కుసుమాయుధా ! ఎన్నఁడు నిన్ను సౌందర్యమున జయించెనో ! వాని నేమియుఁ జేయఁజాలక యబలననికాఁబోలు నిరపరాధనగు నన్నుఁ బ్రహరించుచున్నావు. నీకు సిగ్గేలలేదో కదా ! (తన్ను నిద్దేశించుకొని మనఃకామము నటించుచు) ఓసీ ! దట్టమగు చిగురుటాకులచేత సూర్యకిరణములను సైతము నిరోధించి, మిక్కిలి చల్లనై యతి మనోహరంబగు నీ చందనలతాగృహ మిప్పుడు నా సంతాపదుఃఖముఁ బోఁగొట్టఁజాలకున్న దేమే ?

చతు :— (చిటునగవుతో) దీనికెఁ గారణము నేనెఱుంగుదును. అయిన నది యసంభావ్యమని నీవు త్రోసిపుట్తువు..

మలయ :—(తనలో) ఓహో! ఈమె నాతీరు కనిపెట్టినది. కానిమ్ము. అడిగిచూచెదను. (ప్రకాశముగా) ఓసీ! నీకది యెందులకు? ఆకారణ మేదియో చెప్పుము.

చతు :— ఇదె, దేవీదత్త హృదయేష్టవర... (అర్థోక్తియందే)

మలయ :—(సంతోషముతో జ్ఞాందరగలేచి రెండు మూడడుగులు నడచి) ఎక్కడెక్కడ?

చతు :—(లేచి, చిఱునగవుతో) భర్తృదారికా! ఏమది? అట్లు సంభ్రమించెదవేల? (మలయవతి సిగ్గునఁ దలవంచి కూరుచుండును.)

చతు :—భర్తృదారికా! ఇదె దేవీదత్తహృదయేష్ట వరప్రసాదం బని స్వప్నవృత్తాంతమును నీవు వర్ణించుచుండఁ బుష్పచాపంబు విడచివచ్చిన మన్మథునివలె మనోహరుడగు నే యువకుఁడు నీకు సాక్షాత్కరించెనో, యాతఁడే నీసంతాపంబునకుఁ గారణమని చెప్పఁదలఁచితిని. ఆకారణముననే స్వభావ శీతలమయినను జందనలతాగృహ మిప్పుడు నీ సంతాపదుఃఖము నపనయింపఁజాలదయ్యె.

మలయ :—(చతురికముంగురులు నవరించుచు) ఓసీ! నీవు చతురికవుగదా! నీకుఁజెప్పకదాఁపనేల? చెప్పెదవినుము.

చతు :—భర్తృదారికా! ఇంకఁజెప్పవలసినదేమున్నది? ఇప్పుడు వరప్రసంగమునువిని నీవుపడిన సంభ్రమము వలననే వ్యక్తమయినది. ఇకనీవు సంతాపపడకుము. ఆతఁడునునిన్నుఁ జూడక క్షణమైనను నిలువఁజాలఁడని నేనూహించితిని. ఈమాల యసత్యమైన నేను మాఱుపేరు పెట్టుకొందును.

మలయ :—(కన్నీటితో) ఓసీ ! అంతటియదృష్టమా !

చతు :—అమ్మా ! అట్లనకుము. మధుమఘనుండగు విష్ణు మూర్తిసయితము వక్షస్థలమున లక్ష్మీదేవిని బెట్టుకొనక ఊణమైన నిలువజాలడు. ఇకసామాన్యులమాటచెప్పనేల?

మలయ :— ప్రియజనులు ప్రియమునుగాక మరియొకటి చెప్పుదురా ? చెలియా ! వెనుక నేనాతనితో మాటయైన నాడకపోయితిని. అందుచే నన్నుఁగూర్చి యేమి తలంచునో? యని మిక్కిలి కలతపడుచుంటిని. [పడ్చును]

చతు :—[కన్నీరుతుడుచుచు] భర్తృదారికా ! దుఃఖంపకుము. [లేచి చందనపల్లవమును పిండి వక్షంబుననుంచును] అయ్యో ! ఇంకను దుఃఖించెదవేల ? సంతతభారగఁబడుచున్న కన్నీటి చేత వెచ్చనై యీచందనరసము నీసంతాపము నపనయింపఁ జాలకున్నది. [అనఁటియాకుచే విసరును].

మలయ :— [చేతితోనివారించుచు] సకీయా ! విసరకుము. ఈకదళీదళమారుతము మిక్కిలివెచ్చగనున్నది.

చతు :—భర్తృదారికా ! ఈకదళీదళవాయువునందు దోష మారోపింపకుము. చందనలతాపల్లవసంస్పర్గముచేత శీతలం బైన యీకదళీదళమారుతమును, నిట్టూర్పులచే నీవే వెచ్చగనొనరించుచున్నావు.

మలయ :— చెలియా ! ఈదుఃఖముపశమించుట కేదైన నుపాయముగలదా ?

చతు :— లేకేమి ? ఆతఁడువచ్చినచో నుపశమించును.

(జీమాతవాహనుఁడును, ఆత్రేయుఁడును ఒకేశింతురు)

జీ. వా.— గీ॥ మరలిచూచెను గాంతనకా మానిమ్రోల
చూపుచేతనె హతుఁడను జుమ్ముపుష్ప
బాణుఁడా ! వ్యర్థముగనాదు పై ననేల
శరములను వేయఁదొడఁగితి? సరభసముగ. 1

ఆత్రే :— వయస్యా ! నీధైర్యమంతయు నేమైనదోయి ?

జీ. వా.— మిత్రమా ! ధీరతకేమిలోపము ! చూడుము.

నీ॥ శుక్లపక్షపా శుభ్రచంద్రాతప

కలితరాత్రులను నే గడుపలేదె ?

పరిమళభరితము సరిఘవిల్లెడు నట్టి

నల్లకల్వల మూర్ఖానంగలేదె ?

మాలతీ సుమగంధమహితమై నెగఁడెడి

చల్లనిగాద్దుల నొల్లలేదె ?

కమలాకరంబులఁ గల మధుపంబుల

ధ్వనులను సతతమ్ము వినఁగలేదె ?

గీ॥ ఇంకనిట్టివి పెక్కు సహించియుండ

విరహవంతులలోపల వృధగన న్ను

ధైర్యశాలియటంచును దప్పఁబల్కి-

యేల నిష్కారణంబుగ బేలవై తి ? 2

అయినను నే వచించినది బాగుగలేదు. ఏలయన—

గీ॥ స్త్రీగతంబగు హృదయంబుచేననంగ

ప్రేరితసుమేషువులును సహింపనై తి

ధీరుఁడనటంచు నీమ్రోలఁదెల్పుచుంటి

నిప్పుడిదియెట్లుపోసఁగెడి నెంచిచూడ? 3

ఆత్రే :— (తనలో) ఈతడు దుస్సహమగు హృదయావేగము నొందుచున్నాడని యీతని యధైర్యముచేతనే విశదమగు చున్నది. కావుననిట్లుపలికెదను. (ప్రకాశముగా) వయస్యా ! ఈనాఁడు గురుశుశ్రూష త్వరగానే ముగించి వచ్చితివే ?

జీ. వా.—మిత్రమా ! ఈప్రశ్నము చక్కగ నున్నది. నీకుఁ గాక యింకనెవ్వరికిఁ జెప్పుదును ? వినుము. ఇప్పుడు నేనొక కలఁగాంచితిని. అందు ఆ నాప్రియురాలు (వ్రేలితోఁ జూపుచు) ఈ చందనలతాగృహంబునఁ జంద్రకాంతమణి శిలాతలంబునఁ గూరుచుండి, ప్రణయకుపితయై నన్నుఁ గూర్చి యేవియో యుపాలంభనవాక్యములు పలుకుచు దుఃఖించుచున్నట్లు గానుపించెను. కావున స్వప్నానుభూత మగు దయతాసమాగమముచే రమ్మమైన యీప్రదేశ ముననే పవలెల్లఁ గడపఁదలఁచినాఁడను. పోవుదము రమ్ము.

(ఇరువురు నడతురు)

చతు :—[చెవియొగ్గి సంభ్రమమున] భర్తదారికా! అడుగుల నవ్వడివలె వినఁబడుచున్నది.

మలయ:— [సంభ్రమముతోఁ దనశరీరము విలోకించికొని] చతురికా ! ఇప్పటి నాశరీర స్థితినిజూచి యెవ్వరైన రహస్యమును గనుగొందుకేమో ! కావున నీరక్తాశోక వృక్షము చాటున దాఁగి వారెవ్వరో చూతము. [ఇరువురును జెట్టు చాటున దాఁగుదురు]

ఆత్రే :—వయస్యా ! ఇదిగో! చందనలతాగృహము. లోపలికిఁ బోవుదమురమ్ము. (ప్రవేశింతురు)

జీ. వా. — గీ॥ చందనలతాగృహంబిది చంద్రకాంత
 మణులచే రమ్యమయ్యును మామకీన
 హృదయమున కింపుగాద ; యా ముదిత లేమి
 ముక్తకౌముదిరూ నిశాముఖమునట్లు. 4

చతు :— [జీమూతవాహనునిఁ జూచి] భర్తృదారికా !
 నీ వదృష్టవంతురాలవు. ఏడుగో ! నీ హృదయవల్లభుఁడు.
 మలయ :— [చూచి భయసంభోషములతో] ఓసీ! యీతనిఁ
 జూచుచు సమీపమున నుండఁజాలను. ఈతఁడునన్నుఁ
 జూచునేమో? దూరముగఁ బోవుదమురమ్ము. [తొందరగ
 రెండడుగులు వేయును]

చతు :— [నవ్వి] పిటికిదానవువలె నున్నావు. ఇక్కడనున్న
 నిన్నెవ్వరు చూతురు ? రక్తాశోకవృక్షముచాటాన నున్న
 మాట మఱచితివాయేమి ? భయములేదు. ఇక్కడనే
 యుండవచ్చును. [అక్కడనే యుందురు.]

ఆత్రే :— [వేలితోఁ జూపుచు] మిత్రమా ! నీకు స్వప్న
 మందుఁ గానుపించిన చంద్రకాంతశిల యిదిగో !

(జీమూతవాహనుఁడు కన్నీరునించుచు నిట్టూర్పుచును)

చతు :— భర్తృదారికా ! ' స్వప్నమందుఁజూచిన దిదిగో !'
 అనుమాట వినఁబడుచున్నది. అదియేదియై యుండునో ?
 సావధానముగ వినవలయును. [ఇద్దఱును వినుచుందురు]

ఆత్రే :— [చేతితో జీమూతవాహనునిఁ గదలించుచు]
 వయస్యా ! నీవుకలఁగాంచిన చంద్రమణిశిల యిదియేయని
 చెప్పుచున్నాను. వినవేమి ?

జీ. వా.—మిత్రమా! చక్కగఁ గనిపెట్టితివి. [చేతితోఁజూపుచు]

ఉ॥ వామకరంబునందుఁ బరిపాండుముఖంబునహించియూర్చుచు
నామిని భ్రూవికారముల వ్యక్తముచేయుచు నింగితంబుఁదా
నే మఱియాలసింపఁగను హృద్గతమస్యజడంచి యేడ్చునా
కామిని నెందుఁజూచితిను? కాంతవిధూపలవేదియియ్యదే! 5

కావున నీచంద్రకాంతమణిశిలయందే కూరుచుండము.

మలయ:— [ఆలోచించి] ఈమె యెవరై యుండును?

చతు:— భర్తృదారికా! మనము చాటునదాఁగి యీతనిఁ
జూచుచున్న ట్లీతఁడును నిన్నుఁ జూచియుండవచ్చును.

మలయ:— కావచ్చును. కాని ప్రణయకుపితాప్రసంగము
పొసఁగు టెట్లు?

చతు:— ముందుగనే యిట్టులు శంకింపకుము. సాకల్యముగ
విందము.

ఆత్రే:— [తనలో] ఈతఁడీ కథవలన వినోదించుచున్నాఁడు.
కాన దీనినే వర్ధిల్లఁ జేసెదఁగాక. [ప్రకాశముగ] అటులు
దుఃఖించుచున్న యామెతో నీవేమంటివి?

జీ. వా.— మిత్రమా! వినుము.

గీ॥ చెలియ! భవదీయ బాష్పాంబు సిక్తమయిన

చంద్రకాంత శిలాస్థలి సరగ తావ

కీనముఖచంద్రు నుదయముచే నెఱుడును

తోఁచె ద్రవించునదివోలె దోయజాక్షి!

మలయ :— [కోపముతో] చతురికా ! వింటివా ? ఇంకను
వినఁదగినదేమున్నది ? [కన్నీరునించుచు] రమ్మ పోవుదము.

చతు :— [చేయిపట్టుకొని] భర్తదారికా ! వలదు. నిన్నుఁ
జూచినయాతఁడు వేటొక కాంతనుగూర్చి యిట్లు పలుకునని
నేను నమ్మచు. కావునఁ గథ పూర్తియగువఱకు నిరీ
క్షింతము.

జీ. వా.— మిత్రమా ! ఆమెనే యీశిలాతలంబున వ్రాసి
చిత్రగతయగు నాభామినితో వినోదించెదను. కావున
సమీపముననున్న గిరితటమునుండి మణిశిలాఖండములను
దీసికొనిరమ్ము.

ఆత్రే :— చిత్తము. [వెళ్లి మరలివచ్చి] ఓ వయస్యా ! నీవొక్క
వర్ణమునుమాత్రమే తెమ్మనిచెప్పితివి. నే నీపర్వతము
నుండి యయిదురంగులు తెచ్చితిని. కావునఁ జిత్తరువు
వ్రాయుము. [ఇచ్చును]

జీ. వా.— వయస్యా ! మంచిపని చేసినాఁడవు. [తీసికొని
తాతీయందుఁ జిత్తరువును వ్రాయుచు రోమాంచముతో]
మిత్రమా ! చూడుము. చూడుము.

గీ॥ పరగ నక్లిష్టబింబ శోభాధరంబు
నయనముల కుత్సవంబై న నాతివదన
రేఖయును బ్రథమంబున దృష్టమగుట
సౌఖ్యమొదవించె నూతన చంద్రునిట్లు.

7

ఆత్రే :— (కాతుకముతోఁజూచి) వయస్యా ! కన్నులకుఁ

గానుపింపని వస్తువునుసయిత మిట్లు మనోహరంబుగఁ జిత్రించుట యాశ్చర్యముగనున్నది.

జీ. వా.— వయస్యా !

గీ॥ హృదయసంకల్పములచేత నెదుటనున్న
సుందరి లిఖించుచున్నాఁడఁ జూచిచూచి
సర్వజనసులభంబగు సరణియగుట
నిందు నాశ్చర్యమెయ్యది ? యెంచిచూడ.

8

మలయ :—(నిట్టూర్పువిడచి కన్నీరునించుచు) చతురికా! కథ ముగిసినది. ఇక రమ్ము. ఆర్యమిత్రావసువును జూతము.

చతు :— [విషాదమునఁ దనలో] ఓహో! యీమెమాటల తీరుచూడ జీవితమందాశలేనట్లు పొడకట్టుచున్నదే! [ప్రకాశముగా] భర్తృదారికా! ఆయనకొఱకు మనోహరిక వెళ్ళినదికదా! ఒకవేళ భర్తృదారకుండగు మిత్రావసు విక్కడకు రావచ్చును.

(మిత్రావసువు ప్రవేశించును)

మిత్రా :— మాతండ్రిగారు “వత్స! మిత్రావసూ! సమీప నివాసంబువలనఁ గుమారజీమూతవాహనుని స్వభావము చక్కగఁ బరీక్షించితిమి. ఈతఁడు తగినవరుఁడు. కావున మలయవతి నీతనికిచ్చి వివాహమొనరింప నగును” అని యాజ్ఞాపించిరి. నేనుమాత్రము స్నేహపరాధీనుడనగుటచేత నేదియోయొక యవస్థాంతరము ననుభవించుచున్నాఁడను.

సీ॥ ప్రకట విద్యాధరరాజాస్వవాయ సు

తిలకుండు ప్రాజ్ఞుండు ధీరబుద్ధి

సజ్జనౌఘములకు సమ్మతుండును రూప
 సంపదనెందును సాటిలేని
 వాఁడు పరాక్రమవంతుఁడు పండితుం
 డొగి వినీతుండును యువకుఁడు దయఁ
 బ్రాణులరక్షింపఁ బ్రాణంబులును విడ
 నాడెడు సాహసికాగ్రయాయి

గీ॥ యైన యీతని కీపుడు నాయనుజనిచ్చు
 తెంతయును తుష్టికారణం బెంచిచూడ
 సాహసంబును దలపోయ సరభసమున
 నుద్భవించువిషాద మత్యుత్కటముగ. 9

మఱియు జీమూతవాహనుం డిచ్చటనే గౌర్యాశ్రమమునొద్దఁ
 జందనలతాగృహంబున నున్నాఁడని వింటిని. కావున నిదిగో
 చందనలతాగృహము. ప్రవేశించెదను. (ప్రవేశించును)

ఆత్రే :— (సంభ్రమముతో విలోకించి) వయస్యా ! వీఁడుగో !
 సిద్ధయువరాజగు మిత్రావసు విటకే వచ్చుచున్నాఁడు.
 ఆతఁడు చూచునేమో ? కావున నీ కదళీపత్రముచేత నీ
 చిత్తరువును గప్పివేయుము.

(జీమూతవాహనుఁ డరఁటియాకుచే జిత్తరువును గప్పివేయును.)

మిత్రా :— (సమీపించి) కుమారా ! మిత్రావసునమస్కార
 మును గ్రహింపుము.

జీ. వా. — (చూచి) మిత్రావసూ ! స్వాగతము. ఇటఁ
 గూరుచుండుము.

చతు :— భర్తృదారికా ! మిత్రావసువు వచ్చినాఁడు.

మలయ :— సంతోషము.

జీ. వా.—మిత్రావనూ! సిద్ధరాజగు విశ్వావసువునకుఁ గుశలమా?

మిత్రా :— మాతండ్రిగారు కుశలముగనున్నారు. పూజ్యులగు వారి యాజ్ఞ చేతనే, నీసన్నిధికి వచ్చియుంటిని.

జీ. వా.— పూజ్యుపాదు లేమిసెలవిచ్చినారు ?

మలయ :— తండ్రిగారు పంపిన సందేశమేదియో వినవలయును.

మిత్రా :— మాతండ్రిగారు “ సిద్ధరాజవంశమునకెల్ల జీవిత ప్రాయయగు మలయవతియను కూతురుగలదు. ఆమెను నీకిచ్చి వివాహముచేయఁదలంచితిమి. కావున సంగీకరింప వలయు ”నని నీకు సందేశమంపిరి.

చతు :— (నవ్వి) భర్తృదారికా ! ఇంతకుఁబూర్వము చేసిన నర ప్రసంగమునకుఁ గోపించితివిగదా! ఇప్పుడును గోపించెదవా?

మలయ :— (కోరికతోడను సిగ్గుతోడను దలవంచి) ఓసీ ! యింతమాత్రమునకే సంతోషింపకుము. ఈతని యన్య సక్తిని మఱచితివాయేమి ?

జీ. వా.— (ఆత్రేయునితో) వయస్యా ! యిప్పుడుక్లిష్టపరిస్థితియే తటస్థించినది.

ఆత్రే :— [జీమూతవాహనునితో] మిత్రమా ! నీహృదయ మా కాంతాలలామయందుఁగాక యన్యకామినులయందనురక్తము కాదని నేనెఱుంగుదును. అయిన నేదియో సమాధానముచెప్పి యీతనిఁ బంపివేయుము.

మలయ :— [రోషమునఁ దనలో] ఓకీ ! దుష్టుఁడా ! యీ
టక్కరితన మెవరికిఁదెలియదు ?

జీ. వా.— మిత్రావసూ ! స్లోఘ్యముగు మీసంబంధ మెల్లరికొ
నభిమతంబ. అయినను వేఱొకయెడ ననురంజనము
యీనాచిత్రమును మరలించుకొనఁజాలను.

(మలయవతి మాల్చిల్లను)

చతు :— భర్తృదారికా ! ఊరడిల్లుము. ఊరడిల్లుము.

ఆత్రే :— (మిత్రావసువుతో) అయ్యా ! యీతఁడు పరా
ధనుఁడుకదా ! వీనితోఁ బ్రసంగించిన నుపయోగములేదు.
కావున నీతని తలదండ్రులను బ్రొద్ధింపుము.

మిత్రా :— (తనలో) ఈతఁడుబాగుగఁజెప్పినాఁడు. ఏమూత
నాహనుఁడు తలదండ్రులనూజ నతిక్రమింపఁడు. ఈతని
తలదండ్రులును నీ గౌర్యాశ్రమముననే నివసించుచున్నారు.
కావున నిప్పుడే యరిగి మలయవతిని బరిగ్రహించుట తన
తలదండ్రుల సంగీకరింపఁజేసినను.

(మలయవతి యూగడిల్లను)

మిత్రా :— (ఏమూతనాహనునితో) కన్యనీయవచ్చిను మమ్ము
నిరాకరించుట తగునో ! తగినో ! నీకే తెలియును.

మలయ :— (రోషముతో) ఈవిధమున నతి లాఘవముగ
నిరాకరింపఁబడియు మిత్రావసువు మరల మాటలాడు
చున్నాడే !

(మిత్రావసువు నిష్క్రమించును)

మలయ:—(కన్నీటితోఁ దనశరీరముఁ జూచుకొనుచు) దౌర్భాగ్య కళంకమలినంబుచు, దుఃఖభాగియు నగు నీపాడుశరీరము నలన నేమిప్రయోజనము కలదు? కావున నిచటనే రక్తాశోకవృక్షమున నీయతిముక్త లతతో నురిపోసికొని మరణించెదను. (ప్రకాశముగ విలక్షస్మితముతో) ఓసీ! చతురికా! మిత్రాివసువు దూరముగనేగనో? లేదో? చూడుము. నేను నిటనుండి నెల్లెదను.

చతు:— చిత్తము. (కొన్నియడుగులు నడచి) ఈమె చిత్త వృత్తి వేటొకవిధముగనున్నట్లు పొడకట్టుచున్నది. కావున నిటనే దాఁగియుండి యీమె యేమిచేయునో చూచెదను.

మలయ:— (లేచి దిక్కులుపరికించి యురిత్రాడు పట్టుకొని కన్నీటితో) భగవతి! గౌరి! ఈజన్మమున నీవు నాకు వర ప్రసాదంబొనరించి యీదుఃఖ మపనయింపకున్నను జన్మాంతరముననైన నిట్టిదుఃఖము నాకుఁ గలుగకుండునట్లు లనుగ్రహింపుము. (కంతమున కురిత్రాడు తగిలించును)

చతు:— (చూచి సంభ్రమముతో) రక్షింపుఁడు. రక్షింపుఁడు. ఈ మా భర్తృదారిక యురిపోసికొని యాత్మహత్య గావించుకొనుచున్నది.

జీ. వా.— (తొందరగనమిపించి) ఎక్కడెక్కడ?

చతు:— ఇదిగో! ఈ యశోకవృక్షముకీంద.

జీ. వా.— (చూచి సంతోషముతో) ఏ కాంతాలలామయంబు నామనం బొసక్తమయ్యెనో, యీ రమణీమణియ్యేకదా! యీమె. (మలయవతి చేయిపట్టుకొని యురిత్రాడుతీసివేసి)

గీ॥ వలదు వలదిట్టి సాహసమలరుఁబోడి !

కరములోనిలతన్విడు కలికిమిన్న !

సుమములను గోయఁజాలని సుదతి ! నీదు

కరముపాశము బంధింపఁగలదె ? చెప్పుము.

10

మలయ :— [భయముతో] అయ్యో ! ఎవఁడీతఁడు ? (జీమూ
తవాహనుని గుర్తించి రోషమునఁ జేయివిడిపించుకొన
యత్నించును) నాచేయి విడుపుము. నివారించుటకు
నీవెవఁడవు ? మరణమునకై నను నిన్నే ప్రార్థింపవలయునా ?

జీ. వా.— నేను విడువను.

గీ॥ హారలతలు ధరించుటకర్హమైన

నీదుగళమునఁ బాశమునేదిచుట్టె ;

నట్టి యపరాధియైన నీహస్తపల్ల

వంబు చిక్కెను విడువఁగ వలనుపడదు.

11

ఆత్రేయ :— (చతురికతో) అమ్మాయి ! మీభర్తృదారిక
యురిపోసికొనుటకుఁ గారణమేమి ?

చతు :— (సాధిప్రాయముగ) నీప్రియవయస్యుఁడే కారణము.

జీ. వా.— (పశ్చాత్తాపముతో) ఈమె మరణప్రయత్నమునకు
నేనుగారణ మెటులగుదునో ! తెలియఁజాలకున్నాఁడను.

ఆత్రేయ :— అమ్మాయి ! చెప్పుము.

చతు :— మీ ప్రియ వయస్యుఁడు హృదయవల్లభయగు నొకా
నొకతెను జిత్రించి యామెయందలి పక్షపాతముచేత
మిత్రావసు ప్రార్థనంబును దిరస్కరించెను. అది విని యీమె
నిర్విణ్ణయై యాత్మహత్య గావించుకొనుచున్నది.

జీ. వా.— (సంతోషమునఁ దనలో) ఓహో! మిత్రావసుసోదరీ మణియగు మలయవతి యీమెయేనా? ఇందు సందియమునకుఁ బనిలేదు. రత్నాకరంబునఁగాక వేటాకయెడఁ జంద్రరేఖ యుదయింపదు కదా! కష్టము. సంపూర్ణముగ వంచింపఁబడితిని.

ఆత్రే :— అమ్మాయి! ఇది నిక్కమేయనినచో, నిప్పుడు మామిత్రుఁ డపరాధికానేరఁడు. నామాటలు నమ్మవేని నీవు వెళ్లి స్వయముగా నాశిలాతలంబును జూడుము.

మలయ :— (సంతోషముతోడను, సిగ్గుతోడను జీమూత వాహనుఁ జూచుచు హస్తము విడిపించుకొన నెంచును) విడువుము. విడువుము. నాచేయి విడువుము.

జీ. వా.— (చిఱునగవుతో) ఈశిలాతలంబున నేనువ్రాసిన హృదయ వల్లభను నీవుచూచినఁగాని విడువను.

(అందఱును నడతురు)

ఆత్రే :— (అరఁటియాకునుదొలఁగించి) అమ్మాయి! ఇదిగో! నూవయస్యుని హృదయవల్లభ.

మలయ :— (గుర్తించి, చతురికతోఁ జిఱునగవున) చతురికా! నాప్రతిమవలె నున్నదే!

చతు :— [చిత్రాకృతిని మలయవతిని బోల్పిచూచి] భర్త దారికా! నీకును నీశిలయందు వ్రాయఁబడిన కాంతకును నాకారసామ్యము సరిగనున్నది. ఈచంద్రకాంతశిలయందు నీవు వ్రాయఁబడితివో! నీప్రతిబింబము సంక్రాంతమైనదో! తెలిసికొనఁజాలకున్నాను.

మలయ :— (నవ్వి) ఈచిత్తరువుఁ జూపుచున్న యీతనిచేత నేను దుర్జనురాలుగ నొనరింపఁబడితినిగదా !

ఆత్రే :— మిత్రమా ! ఇప్పుడు గాంధర్వవివాహము జరిగినది. కావున నీమెహస్తమును విడువుము. ఎవ్వతెయో ; యిటు త్వరితముగ వచ్చుచున్నది.

(జీమూతవాహనుఁడు మలయవతి హస్తమును విడుచును. చేటి పృవేశించును)

చేటి :— (సంతోషముతో శీఘ్రముగ సమీపించి) అమ్మా ! భర్తృదారికా ! జీమూతవాహనుని తలిదండ్రులు నిన్నుఁ గుమారునికీ వివాహమొనరించుకొనుట కంగీకరించినారట.

ఆత్రే :— (గంతులువేయుచు) ప్రియవయస్యుని మనోరథము సంపూర్ణమయినది. ప్రియవయస్యునిదికాదు. మలయవతి మనోరథము. వీరిద్దఱిదినిగాదు. (భోజనమభినయించుచు) బ్రాహ్మణుఁడనగు నామనోరథమే సంపూర్ణమయ్యెను.

చేటి :— (మలయవతినుద్దేశించి) యవరాజగు మిత్రావసువు “ఇప్పుడే మలయవతీవివాహము జరుగును. కావున నామెచుదీసికొని శీఘ్రముగరమ్ము” అని నన్నాజ్ఞాపించెను. కావున రమ్ము పోవుదము.

ఆత్రే :— (చేటితో) ఓసీ ! దుష్టురాలా ! మలయవతిని దోడు కొని నీవువెళ్ళెదవా ? మాప్రియవయస్యుఁడు మాత్రమిటనే యుండవలయునా ?

చేటి :— ఓయీ ! తొందరపడకుము. మీకును స్నానోచిత సమయము సమీపించినది.

(మలయవతి యనురాగముతోడను సిగ్గుతోడను జీమూతవాహనుఁ జూచుచు సఖివారయై నిష్క్రమించును)

(తె ర లో)

నీ॥ పటవాసవృష్టినిబజపి పటీరాది
 మేరుసమానమై మోజయునట్టి
 కాంతివిశేషంబు గలిగించుచునుమఱి
 సింధూరములచేత బంధురమగు
 బాలాతపద్యుతిశ్రీల జయించుచు
 గాంతౌజనంబుల క్రమ పాద
 పల్లవంబుల ఘలుఘల్లనిమ్రొసెడి
 నూపురధ్వని హృద్యమైపరగెడు

గీ॥ గానములచేత సిద్ధలోకంబునీడు
 సిద్ధికోటికప్పుడే తెల్పు శీఘ్రముగను
 మంగళస్నానవేళను మాన్యచరిత !
 యాలసింపగరాదిట నరనిముసము.

12

ఆత్రేయ :— [విని] వయస్యా! స్నానమున కాహ్వనమునచ్చినది.
 జీ.వా.— [సంతోషముతో] అయిననిక నాలసించుటెందులకు ?
 తలిదండులకు సమస్కరించి స్నానభూమిని జేరుదము
 రమ్ము.

గీ॥ సదృశరూపానురాగ ప్రశస్తవంశ
 యకావనంబులుగల్గు పుణ్యాత్ములకును
 జగతి సన్యోన్యదర్శనజన్యమగు స
 మాగమము కొండటకె కల్గునని తలంతు.

13

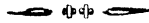
(ఇరువురును నిష్క్రమింతురు)

ద్వితీయాంకము సంపూర్ణము

నా గానందము

తృతీయాంకము

(ఉన్నత్తుండును నుబ్బలవేషుండునునగు శేఖరకుండును పిలుచుడు పావపాత్ర
చేబూని చేటునితోఁ బ్రవేశించును)

శేఖరకుండు :—

నీ॥ నిత్యమధుపాన ఘ్రియాత్తనేత్రుండైన
శేఖరమంజుండును బ్రీయసమాగ
మబుఁ జేయవలంతి నీకా శింబరారి
యిరువునే నాకు దైవంబు లెఱచిచూడ.

1

[తన్నునిచ్చేంచుకొనుచు]

శేఖరకుని బివితమే సఫలమైనది.

నీ॥ వక్షమందూస దయితయు నడిసమందు
నుత్పలసుగంధమిళితమై యొప్పుమదిర
శిరముసన్ శేఖరంబును బెలువీర
నెల్లకాలము నే ధరియించుకతన.

2

[తొబ్బిపాటుతో] సన్నుఁ దోయుచున్నాఁడెవఁడురా?

[పెద్దగ నవ్వుచు] నిజముగఁ బ్రియురాలగు నవమాలికయే నన్నఁ బరిహసించుచున్నది.

చేటుఁడు :— భట్టారకా ! నవమాలికరాలేదు.

శేఖర :— (రోషమున) నిన్నసాయంకాలమందే మలయవతీ వివాహమహోత్సవము జరిగినదిగదా ! తెల్లవాఱినను రాలే దేమి ? [హర్షముతో] ఓహో ! మరచితిని. ఈ మలయవతీవివాహమహోత్సవ సమయమున సిద్ధవిద్యాధరబృంద మెల్లఁ దమతమ ప్రియురాండ్రఁగూడి, కుసుమాకరోద్వానంబునఁ బానోత్సవ మనుభవించుచున్నది. నవమాలికయు నందే నారాక నిరీక్షించుచుండును. కావున నచ్చటికే పోయెదను. నవమాలికను జూడక క్షణమేనియు నీశేఖరకుఁడు నిలువఁజాలఁడుగదా ! [తొట్ట)పాటుతో నడచును]

చేటుఁడు :— ఇదిగో ! ఉద్యానవనము. ప్రవేశింపుఁడు.

(ఇద్దఱును బ్రవేశింతురు)

(పస్త్రయ్యగ్బంబును భుజముపైనిడుకొని యాత్యేయఁడు ప్రవేశించును)

అత్రే :— ప్రియమిత్రుండగు జీమూతవాహనుఁడు కుసుమాకరోద్వానమున కేగుననివింటిని. నేను నచటికే యరిగెదను. [పరిక్రమించి] ఇదిగో ! ఉద్యానవనము. ప్రవేశింతును. (ప్రవేశించి తుమ్మెదలుమీఁద వ్రాలినట్లు నటించుచు) ఈ దుష్ట మధుకరములు నామీఁద వ్రాలుచున్నవెందులకో ? (తనశరీర మాఘ్ర)ణించుకొని) ఓహో ! తెలిసినది. మలయవతి బంధువులు అల్లునిమిత్రుండనని నాకు సగౌరవముగ శరీరమందంతటను గస్తూరీమిళితచందనంబునుబూసి,

సంతానకుసుమమాలికను గొమ్ముడియం దలంకరించిరి. ఈ యత్యాదరమే నాకుమిక్కిలి యనర్థదాయకమైనది. ఈభ్రమరభాధ నివారించుకొనుట యెట్లో తోచుటలేదు. (ఆలోచించి) ఆ! స్ఫురించినది. మలయవతి యిచ్చిన యీ రక్తాంశుకయుగళమును స్త్రీవలెధరియించి, యుత్తరీ యము ముసుఁగువేసికొని పోయెదను. అపుడీ దుష్టమధుకరము లేమిచేయునో చూచెదఁగాక. (అటులు చేయును)

శేఖర :— (నిరూపించి హర్షముతో) ఓరీ! చేటుఁడా! ఇదిగో! నవమాలిక నేనాలసించినందులకుఁ గోపించి, ముసుఁగు వేసికొని వేటొక వైపునకుఁ బోవుచున్నది. కంఠాలింగన మొనరించి యీమెను బ్రతిమాలుదును. [తొందరగ సమీపించి కంఠాలింగన మొనరించి యాత్రేయునకుఁ దమ్మయొసంగ యత్నించును]

ఆత్రే:— (మద్యగంధము సూచించుచు ముక్కుమూసికొని పెదమొగమై) ఇప్పుడె యెట్లో దుష్టమధుకరముల బారి నుండి తప్పించుకొని మరల నీదుష్టమధుకరునిబారిఁ బడితినే!

శేఖర:— ఈమె కోపమునఁ బరాజ్ఞుఁ యయినదే!
[ఆత్రే]యుని పాదములఁ దనశిరమున నిడుకొని] నవమాలికా! కోపింపకుము. అనుగ్రహింపుము.

(నవమాలిక పోవేళించును)

నవ :— మలయవతి తల్లిగారు “ఓసీ! నవమాలికా! కుసుమాకరోద్యానమునకుఁ బోయి యుద్యాన పాలికయగు

పల్లవికతో “ మలయనతీసహితుడై జామాతయగు
 జీమాతవాహనుఁ డుద్యానవిహారము చేయుటకు వచ్చును.
 కావునఁ దమాలవృక్షముల చాలును సిద్ధపఱుపుము ”
 అని చెప్పవలయునని యాజ్ఞాపించినారు. అమ్మగారి యాజ్ఞ
 యుద్యానసాలికకుఁ దెలియుఁజేసితిని. ఇప్పుడు విరహో
 త్కంఠతుఁడగు శేఖరకుఁ డెక్కడ నున్నాఁడో వెదకెదను.
 [చూచి] వీఁడుగో! శేఖరకుఁడు. (రోషమున) ఈతఁ
 డెవ్వతెనో బ్రతిమాలుచున్నాఁడే!

శేఖర :— నవమాలికా!

క॥ హరిహర పితామహులకును

గరములుజోడింపనట్టి గర్వయుతుఁడు శే

ఖరకుఁడు నీపదములనిదె

తరుణీ! ఏడుచున్న వాఁడు దయఁగనుగొనుమీ. ౩

ఆత్యే) :— ఓరీ! మదాంధా! నవమాలిక యెక్కడనున్నదిరా?

నవ :— (నిరూపించి చిఱునగవుతో) ఓహో! మదపర
 వశుఁడై శేఖరకుఁడు నన్ను గాభావించి యీయాత్యే)యుని
 బ్రతిమాలుచున్నాఁడు. కృత్రిమకోపమునుజూపి వీరిద్దఱుఁ
 బరిహసించెదను.

చేటుఁడు :— (హస్తమున శేఖరకునిఁగదలించుచు) భట్టారకా!
 విడు. విడు. ఇదినవమాలిక కాదు. అదిగో! నవమాలిక
 రోషమునఁ గన్నులెఱ్ఱఁజేసి చూచుచువచ్చుచున్నది.

నవ :— [సమీపించి] శేఖరకా! ఎవ్వరిని బ్రతిమాలు
 చున్నావు?

ఆత్రే :— [ముసుఁగుతొలఁగించి] నేను మందభాగ్యుఁడను
ఆత్రేయుఁడను.

శేఖ :— [ఆత్రేయుని గుర్తించి] ఓరీ ! పండుకోతీ ! నీవును
నన్నుఁ బరిహసించెదవా ? చేటుఁడా ! వీనిని బట్టుకొనుము.
నేను నవమాలికను బ్రతిమాలుదును.

చేటుఁడు :— చిత్తము.

శేఖర :— (ఆత్రేయునివిడచి, నవమాలికపాదములపైఁబడి)
క్షమింపుము. నవమాలికా ! క్షమింపుము.

ఆత్రే :— పాటిపోవుటకీదియేనమయము (పరుగిడయత్నించును)

చేటుఁడు :— (ఆత్రేయుని యజ్ఞోపవీతము పట్టుకొనఁగానది
తెగును) ఎక్కడకుఁబోయెదవురా ? (ఆత్రేయునియత్తరీయ
మునే మెడకుఁజుట్టిలాగును)

ఆత్రే) :— అమ్మాయి ! నవమాలికా ! క్షమించి నన్ను
విడిపింపుము.

నవ :— నాపాదములపైఁబడినచో విడిపించెదను.

ఆత్రే) :— [రోషముతో] ఓసీ ! రాజమిత్రుండనగు నేను
నీపాదములఁబడవలయునా ?

నవ :— [వేలితో బెదరించుచుఁ జిఱునగవున] ఇప్పుడేనిన్నుఁ
బడవేయించెదను చూడుము. శేఖరకా ! లెమ్ము. లెమ్ము.
ప్రసన్నురాలనైతిని. [కంఠాలింగనమొనరించి] జామాత
జీమాతవాహనుని మిత్రుఁడగు వీనిని నీవు పరిహసించితివి.
ఇది విని యార్యమిత్రావసువు కోపించునేమో ? కావున
నీతనినాదరమున సంమానింపుము.

శేఖర :— నవమాలికా ! అటులే యె నరించెదన . [ఆత్రేయుని మొడపైఁ జేయివైచి] ఆర్యా ! నీవు చుట్టమవని యేంచి పరిహాసమునకై యిట్లొనరించితిమేకాని, నిన్నుఁ బరాభవించుటకుఁ గాదునుమా ! [ఉత్తరీయమును గుండ్రముగఁ జుట్టి నేలపైఁ బెట్టి] బంధురాజా ! యిచ్చటఁ గూరుచుండుము.

ఆత్రే :— అదృష్టవశమున నీతని వదావేగము శాంతించి నట్లున్నది. (కూరుచుండును)

శేఖర :— నవమాలికా ! యీతనిప్రక్కఁ గూరుచుండుము. ఒక్కసారిగనే మీయిరువురను సంమానింతును.

(నవమాలిక నభ్యుపగూరుచుండును)

శేఖర :— చేటుఁడా ! ఈపాత్రనిండ మంచితల్లుపోయుము.

(చేటుఁడు గిన్నెనిండఁ గల్లుపోయును)

శేఖర :— [తలపూదంకనుండి పూవులుతీసి పాత్రయందుంచి మోకరించి నవమాలికకొసంగుచు] నవమాలికా ! త్రాగి దీనిని బవిత్రము చేయుము.

నవ :— [మందహాసముతో] అటులే యొనరింతును. [కొంచెము త్రాగి యిచ్చును]

శేఖర :— [ఆత్రేయునకుఁ బాత్రమిచ్చుచు] ఇదిగో ! ఈ మద్యము నవమాలికాముఖగంధసంపర్కవర్ధితరసము. ఈ శేఖరకుఁడుతప్ప నితరుఁడెవ్వఁడును జవిచూడనిది. త్రాగుము. దీనిని మించిన సంమానములేదు.

ఆత్రే :— [తెల్లఁబోయి నవ్వుచు] శేఖరకా ! నేను బ్రాహ్మణుఁడనుగదా ! యెట్లు త్రాగఁగలను ?

శేఖర :—నీవు బ్రాహ్మణుడవై నచో నీజం దెమేది? చూపుము.

ఆత్రే :— ఈచేటుఁడు లాగుటచే నిపుడే తెగిపోయినది.

నవ :—(నవ్వి) పోనిమ్ము. ఒక్కపనసచెప్పుము.

ఆత్రే :— అమ్మాయీ ! ఈమద్యగంధమువలన వేదము మరచితిని. ఇంతకును నీతో నాకు వివాదమెందులకు ? ఇదిగో ! బ్రాహ్మణుడనగు నేను నీకు నమస్కరించుచున్నాను. నన్ను విడిపింపుము. (నవమాలిక చరణములఁ బడయత్నించును)

నవ :— (నవ్వి హస్తముతో నివారించుచు) అయ్యా! వలదు. వలదు. శేఖరకా! నిజముగ నీతఁడు బ్రాహ్మణుడేయగును. ఆర్యా! కోపింపకుము. చుట్టటికంబుపేర్చి నిల్లు పరిహాసించితిమేకాని, వేఱొండుగాదు. (ఆత్రే)యుని పాదములఁ బడును) శేఖరకా! నీవును నీతని శాంతింపజేయుము.

శేఖర :— నేను నీతని శాంతచిత్తునిగ నొనరింతును. [ఆత్రే యుని యడుగులపైఁబడి] మదపరవశుండనై నీయెడఁ గావించిన యపరాధంబు క్షమించి, నేను నవమాలికతోఁ బానమహోత్సవమునకుఁ బోవుట కనుజ్ఞ యొసంగుము.

ఆత్రే :— క్షమించినాడను. పొమ్ము. నేనును మిత్రునిఁజూడ నేగెదను.

శేఖర :— ఆర్యా! చిత్తము.

(శేఖరకుఁడు, నవమాలిక, చేటుఁడు నిష్క్రమింతురు)

ఆత్రే :— అమ్మయ్యా! ఇప్పటికీ బ్రాహ్మణుని యకాలమృత్యువు తప్పినది. ఈ త్రాగుఁబోతుల సంపర్కమువలన మైల

వడితిని. కావున నీ బావియందు స్నానమొనరింతును. (అటులొనరించి యెదుటఁజూచి) వీఁడుగో! ప్రియమిత్రుఁడు. సాక్షాత్కరించిన వరలక్ష్మీవలె నలరారు మలయవతిచేయి పట్టుకొని యిటేవచ్చుచున్నాఁడు. కావున నిచ్చటనే యుండును. (నిలుచును)

(జీమాతవాహనుఁడు, మలయవతి, చతురిక ప్రవేశింతురు)

జీ. వా :—

చం॥ చెలినునుఁజూపు చూపులను జేర్పదు పల్కదుపల్కరింప న
వ్వలిమొగమాను దల్పమున భామిని బెగ్గిలుఁ గొఁగిలింప నె
చ్చెలులు నివాసమందిరము చెచ్చెర వెల్వడఁ దానునేగఁగాఁ
దలఁచు నవోధయా ప్రియ ముదంబధికంబుగఁ గూర్చు
వామతఁ. 4

[మలయవతిఁజూచి] ప్రియా ! మలయవతీ !

చం॥ ఒరులువచించుమాటలకు నుత్తరమియకమానమూని సం
జ్వరితమొనర్చిదేహమును వహ్నిసమంబగు జ్యోత్స్న చేతనే
నిరతినిరాత్రియుంబనలు నిశ్చలతంబొనరించి ధ్యానముఁ
గురుకతపఃఫలంబుగను గోమలి! కాంచితి నీముఖేందునిఁ. 5

మలయ :— [చతురికతో] ఓసీ ! ఆర్యపుత్రుఁడు సుందరుఁ
డగుటయేగాక ప్రియోక్తులు పలుకుటయందును జతురుండే!

చతు :— [నవ్వి] అమ్మా! విఠరీతవ్యాఖ్యానము చేయకుము.
ఇదిసత్యమే ! ఇందుఁబ్రియవచనము లేవికలవు ?

జీ. వా.—చతురికా! కుసుమాకరోద్యానమార్గముఁ జూపుము.

చతు :— దయచేయుఁడు.

జీ. వా.— [నడచుచు మలయవతితో] ప్రియా ! మెల్లగ రమ్ము.

ఉ॥ హారములేల ? మధ్యమతివా ! స్తనభారమెసైపదయ్యె నీ
 యూరువులీనితంబభరమోర్వకయున్నవి కాంచియేల? యిం
 పారంగనూరుభారమును బాదములోపవు నూపురంబు లే
 లా? రమణీయమూర్తులకలాతియలంకృతులెల్ల వ్రేంగగున్.
 చతు :— ఇదిగో ! కుసుమాకరోద్యాసము ప్రవేశింపుడు.

(అందఱును బ్రవేశింతురు)

జీ. వా.— [ప్రవేశించి] ఆహా ! కుసుమాకరోద్యాస మెంత
 రమణీయముగ నున్నది ! ఇక్కడ—

సీ॥ చందననిష్యంద సరసీకృతంబులై
 నృతతిమండపమున వఱలు రమ్మ
 కుటీమభూములు కుదురుగఁజలువలు
 దేఱి, ధారాగృహతీరములను
 జలయంత్రశబ్దము ల్జలధరగర్జితం
 బనియెంచి నటియించె నల్ల నెమ్మి
 యంత్రముక్తంబయి యధికవేగంబునఁ
 జెట్టులపాదులు శీఘ్రముగను

గీ॥ నింపుచును జలవేగాన సాంపుమీఱఁ
 గంపిత ద్రుమకుసుమ సంఘాతధూళి
 పింజరంబైన యీ జలవేణిమిగుల
 సంతసముఁ గూర్చుచున్నది చాన ! కనుము.

చం॥ తిరమగు గీతనాదములఁ దీవలమఁటపముల్ ధ్వనింపఁబు
 ష్పరజమునందుఁ దాముపటవాసమునందువలెన్మృనుంగుచు
 స్సరగమధుద్రవంబుఁ దమచానలతోఁ దమిమీరనానుచున్
 హరువుగనిందుఁ గాంచుమధుపాళులుపానమహోత్సవంబులన్

ఆత్రేః— (సమీపించి) (జీమూతవాహనునితో) జయతు
 భవాన్ (మలయవతితో) స్వస్తి భవత్స్వే

జీ. వా.— మిత్రమా ! ఆలసించితివేల ?

ఆత్రేః— వయస్యా ! నేను త్వరితముగనే వచ్చితిని. కాని
 వివాహమహోత్సవ సమయమున సిద్ధవిద్యాధరులెల్లఁ గూడి
 మధుపాన మొనరించుచుండ నావేడుకను గాంచుచు నిటు
 నటుఁ దిరుగుచుండుటచేత నీనన్నిధిఁ జేరుట కొకింత విలంబ
 మైనది. నీవు నీవై భవమును విలోకింపుము.

జీ. వా.— సరే. మిత్రమా ! చూడుము. ఈ విద్యాధరులు—

చం॥ ఘనహరిచందనంబలఁది. కల్పసుమంబులుదాల్చి రత్నభూ
 షణములకాంతిఁ జిత్రమగు స్వచ్ఛనవాంశుకముల్ ధరించి సి
 ధ్ధనివహయుక్తులొచుదయితల్ చపిచూచినమద్యమిందుఁ జం
 దనములనీడలందుఁ దమిద్రావదొడంగిరి సంభ్రమంబునన్. 9

కావున మనమును దమాలవృక్షవీధి నలేపోవుదము. రమ్ము.

(అందఱునడతురు)

ఆత్రే :— ఇదిగో ! తమాలవీధి. ఇది చందనలతామండపము.
 (మలయవతి నుద్దేశించి) ఈమెమోము శరదాతపక్లాంత
 మైనట్లు కానుపించుచున్నది. కావున నీస్ఫటికమ్మశిలా
 తలంబునఁగూరుచుండుఁడు.

జీ. వా:— వయస్యా! చక్కగఁగనిపెట్టితివి.

గీ॥ తరుణినెమ్మొము చెక్కుటద్దములన్వచ్చ

కాంతిచేఁ జందురుజయించి పంతమున ది

వాకరకరాభితప్తమై పద్మముల జ

యింపఁబూనుచునున్నది యిపుడు నిజము.

10

(మలయవతిచేయిపట్టుకొని) ప్రియా! ఇటఁ గూరుచుండము.

(అండలు నుపవిష్టులగుదురు)

జీ. వా :— (మలయవతిముఖమును బైకెత్తి చూచుచు)

ప్రియా! కుసుమాకరోద్యానదర్శనకుతూహలులమై మేము

నిన్ను మిక్కిలి యాయానపెట్టితిమినుమా! ఏలయన—

గీ॥ భూలతోల్లాసి నేత్రాల్లిభూషితంబు

పాటలాధరపల్లవ భాసితంబు

నాతి! నీముఖవనము నందనము లాఁతి

వనము పరికింపనగుఁగాదె! వట్టియడవి.

11

చతు:— (చిఱునగవున నాత్రేయునితో) ఈ వర్ణనమును

వింటివా?

ఆత్రే:—(స్మితముతో) ఓసీ! చతురికా! మాప్రియవయస్యుని

యీ వర్ణనమునుబట్టి యువతులుమాత్రమే చక్కనివారని

గర్వింపకుము. మాత్సర్యమున వర్ణింపదుగాని మాభోఁటి

యునకులయందును వర్ణనీయులు పెక్కురు కలరు.

చతు:—(చిఱునగవున) ఆర్యా! నిన్ను నేను వర్ణింతునులెమ్ము.

ఆత్రే:—[నంతోషముతో] బ్రతికితిరాజీవుఁడా! అమ్మాయీ!

ఇఁకమీద మాప్రియవయస్యుఁడు నన్ను మర్కటశాస్త్రీ!

యని పిలువకుండునట్లు మాత్రము వర్ణింపవలయుచుజమా!

చతు :—ఆర్యా! నీవు మలయవతీవివాహమహోత్సవసమయమున రాత్రియంతయు నిద్దురఁగాచి పవలుకన్నులుమూసి గాఢముగ నిద్రించుచుంటివి. అప్పుడు నీయాకారమత్యంత రమణీయముగఁ గానుపించినది. అటులే యిప్పుడును గన్నులు మూసికొని నిద్రించుచున్నట్లు నటింపుము. వర్ణించెదను. ప్రత్యక్షదృష్టవస్తువర్ణనమే మనోహరముగ నుండునుగద!

(ఆశ్చేయఁ డటులేచేయును)

చతు :—(తనలో) నీలిమందువలె నల్లనైన యీ తమాలపల్లవ రసము వీనిముఖమునకుఁ బూయుదును.

(చతురిక లేచి తమాలపల్లవమును గ్రహించి పిండుచుండును)
(మలయవతీ జీమాతవాహను లాశ్చేయని ముఖము చూచుచుండును)
జీ. వా.— వయస్యా! నీవుకడుధన్యుఁడవు. మాయెదుటనే యిట్లు వర్ణింపఁబడుచుంటివిగదా!

(చతురిక తమాలపల్లవరసము నాశ్చేయని ముఖమునకుఁ బూయును. మలయవతి మందహాసముతో నాశ్చేయనిఁ జూచి జీమాతవాహనుఁ జూచును)

జీ. వా.—గీ॥ నీ యధరపల్లవంబున నెఱిఁ గననగు
మందహాస పుష్పోద్గమ మిందువదన!
చూచుచుండిన నాదు చక్షువులనిపుడు
ఫలముగల్గెను ముగ్ధక్షి లలినరుదుగ. 12

ఆశ్రే:— చతురికా! ఏమిచేసితివి?

చతు:— వర్ణించితిని.

ఆశ్రే:— [చేతితో ముఖము నిమురుకొని హస్తమునుజూచి రోషమునఁ జేతికట్టయెత్తి సంభ్రమంబున] ఓసీ! యీ

రాజసన్నిధియందు నిన్నే మిచేయఁ గలను ? [జీమూతవాహనునితో] నీయెదుటనే యీదాసి న న్నవనూనింప నుపేక్షించితివిగదా ! ఇక నిటనుండుటతగదు. ఎచ్చటికై నఁ బోయెదను.

(నిష్క్రమించును)

చతు :— ఈ యాత్రేయుండు నాపైఁగోపించినాఁడు. పోయి బ్రతిమాలుదును.

మలయ :— ఓసీ ! చతురికా ! ఒంటరిగ నన్ను విడచిపోదువా ?

చతు :— (జీమూతవాహను నుద్దేశించి ముసిముసినగవుతో) ఇట్లేచిరకాలము నీ వొంటరిగనుండుము.

(నిష్క్రమించును)

జీ. వా :—

చం॥ అరుణకరాభివృష్టమయి యాపరిపాటల కాంతిఁజెందిసుం దర దశనాంశుపుంజమనునవ్యసు కేసరముల్ వహించి యిం తిగొ ! సమమానుసీముఖమునిక్కముపద్మముతోడఁగానిబం భరముమధుద్రవంబు నిటఁబొనమొనర్చుటఁగాంచనై తిఁగా (మలయవతినవుచు ముఖమునైకెత్తును. జీమూతవాహనుండు “ అరుణకర ”

అనుపద్యమును మరలఁజదువును)

(చతురికప్రవేశించును)

చతు :— (త్వరితముగవచ్చి జీమూతవాహనునితో) ఏఁడుగో ! సిద్ధయువరాజు మిత్రావసువు. ఎందులకో ! యిట కరు దెంచుచున్నాఁడు.

జీ. వా. — ప్రియా ! నీవింటికిఁబొమ్ము. నేనును మిత్రావసువుతో మాటలాడి యిప్పుడేవచ్చెదను.

(మలయవతి, చతురిక నిష్క్రమింతురు)

(మిత్రాపనువు వ్రేపేళించును)

మిత్రా:—గీ॥ శక్తిగల్గియు నైరిని జంపకీపుడు

“రిపువునీరాజ్యమెల్లహరించె”ననుచు

భళిర! యెట్టులు జీమూతవాహనునకుఁ

జెప్పఁగలవాడ? నిసుమంత సిగ్గులేక.

14

అయిన నీతనితోఁజెప్పి శత్రువధ యొనరించుట యుక్తము.

కావున నట్లేచేసెదను. (సమీపించును)

జీ. వా.— మిత్రావనూ! ఇచ్చటఁ గూరుచుండుము.

(మిత్రాపనువు కూరుచుండును)

జీ. వా :—నీయాకారముచూడ నేదో సంరంభంబున నున్నట్లు
తోచుచున్నదే?

మిత్రా:— అట్లుండగు మతంగునియెడ సంరంభముకూడఁ
గావలయునా?

జీ. వా :— మతంగుఁడేమిచేసెను?

మిత్రా:— ఆత్మనాశంబునకై భవదీయరాజ్య మాక్రమించు
కొనెను.

జీ. వా :— (సంతోషమునఁ దనలో) ఇది నిక్కమేయయి
యుండునా?

మిత్రా:— కుమారా! ఆతనిఁబరిమార్చుటకాజ్ఞయొసంగుము.
వేయేల?

ఉ॥ ఇమ్మిప్పుడాజ్ఞ నేనలకు నిమ్ముగనంబరమెల్ల సద్విమా
నమ్ములనావరించి దిననాథుని తేజమడంచి వర్షకా
లమ్మునఁబోలె వాసరముల స్మలినంబుగఁజేసి శత్రుసం
ఘమ్ములఁజెండి చేసెదము కై వసమాగతి స్వర్గరాజ్యమున్. 15

ఈ స్వల్పకార్యమునకు బలములుకూడఁ గావలయునా ?

ఉ॥ పెక్కులు నేనలేల? విను భీషణఖడ్గ విభాచయంబు న
ల్లిక్కులఁ గేసరంబులవలెన్నిగుడక మృగరాజువీకతో
నక్కరినాథుపై దుమికియాదటఁజీల్చువిధంబుతోఁప నే
నెక్కటికయ్యమంచు వధియించెద ముష్టమతంగు నిప్పుజే. 16

జీ. వా.— (చెవులుమూసికొని) అబ్బా! యీతని మాటలెంత
దారుణముగ నున్నవి! అయిన నిట్లువచింతును. [మంద
హాసమునఁ బ్రకాశముగ] మిత్రావనూ! బాహుబలశాలి
వగు నీనెంతఘనకార్యమైన నొనరింపఁగలవు. అట్టి నీ కిది
సులభమేయగును. కాని—

గీ॥ ఆత్మదేహమర్పింతుఁ బరార్థమున క

యాచితంబుగ దయపేర్చి నట్టినేను

రాజ్యలాభంబునకు ననురక్తి జీవ

హింస యొనరించుటకు నెట్టు లియ్యకొందు? 17

మఱియును—అజ్ఞానము, అహంకారము, రాగము, ద్వేషము,
అభినివేశము, అను క్లేశపంచకమునఁదక్క నితరమునందు
నాకు శత్రుబుద్ధియేలేదు. అట్టివో మతంగుఁడు శత్రువే
కాఁడుగదా! నాకుఁ బ్రియమొనరింప నెంచెదవేని,
దీనుండును, క్లేశదాసుండునగు మతంగునిఁ గరుణింపుము.

మిత్రా :— (అమర్లమునఁ దొందరతో) మవయెడ నాతఁడు గావించిన యపకారంబునకుఁ గరుణించుటయెట్లు ?

జీ. వా.- (తనలో) ప్రత్యగ్కోపాక్షిప్తచిత్తుడగు వీని నిపుడు నివారించుట కష్టము. కావున నిట్లుచెప్పెదను. (ప్ర)కాశముగ) మిత్రావసూ ! ఇంటికిఁబోవుదము రమ్ము. అచ్చట నిందలి తత్త్వమును బోధించెదను. ఇపుడు సాయంసమయమయినది. చూడుము—

ఉ॥ నీరజకోరకంబులను నిత్యముఁదా వికసింపఁజేసి ది
 కూరకనై జదీధితుల ముజ్జగములైలిఁగించి సిద్ధులిం
 పార స్తుతింప నస్తమునునందుచు నుండి పరార్థసిద్ధికి
 భూరిప్రయాసమొందు నల పుణ్యుఁడు సూర్యుఁడై శ్లాఘ్యు
 డిత్తఱిన్. 13

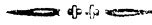
(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు)

(తృతీయాంకము సమాప్తము)

నా గానందము

చతురాంకము

(పస్త్రయ్యగృహమును బట్టకొని కంచుకీయుఁ బ్రతీహారుఁడగు సునందుఁడను బ్రవేశింతురు)

గీ॥ నదిగసంఠఃపుర వ్యవస్థలనొనర్చి
 ప్రతిపదస్థలితంబుల రిహినిగాచి
 యే లారాపీఠినింజ్ఞాన యిప్పుడుండ
 నీల ననునరింపక నెల్లస్థపుననినడి.

1

సునం :— ఆర్యా ! ఎచ్చటికీ గయలు దేజినారు ?

కంచు :— పూజ్యురాలగు మిత్రానసుజననిగారు “కంచుకీ ! పదిరాత్రులు పూర్తియగునటకును ముయవలికిని, నీమూత వాహనునికిని రక్షాంశుకము లిచ్చుచుండవలయు”నని నాకాక్ష యొసంగిరి. రాజపుత్రిక యత్తివారింట నున్నది. జీమూతవాహనుఁడు యువరాజగు మిత్రానసువుతోఁగూడి సముద్రతీరంబునఁగల విశేషము లరయుటకిప్పుడే వెళ్ళవని వోనియుంటిని. ప్రథమమున వీరిరువురిలో నెవరియొద్దకుఁ బోవుట యుక్తమో తెలియఁజాలకున్నాఁడను.

సునం :— ఆర్యా ! ఒకవేళనీసమయంబునకు జీమూతవాహనుఁ
డచటికేగియుండును. కావున మలయవతియొద్దకుఁబోవుటయే
యుచితము.

కంచు :— సునందా ! చక్కగనున్నది. నీవెచ్చటికేగుచున్నావు ?

సునం :— మహారాజగు విశ్వావసువు, “ సునందా ! నీవేగి
మిత్రావసువుతో “ ఈ స్థాలీపాకోత్సవసమయంబున
మలయవతికిని, అల్లునికిని మహోత్సవానురూపమగు
సంమానము చేయవలసియున్నది. నీవువచ్చి యద్దానిని సిద్ధ
పఱుపుము ” అనిచెప్పవలయునని నాకాజ్ఞయొసంగెను.
కావున నేను మిత్రావసువునాహ్వనించుటకరిగెదను. నీవును
రాజపుత్రిసన్నిధికిఁబొమ్ము.

(ఇద్దఱును నిష్క్రమింతురు)

(ఇదివిష్కంభకము)

(జీమూతవాహనుఁడును, మిత్రావసువును బ్రవేశింతురు)

జీ. వా :—

సీ॥ వరమృదుశయ్య శాద్వలభూమి యాసనం

బతిశుచిశీల సద్మ మగమమూల

మతిశీతమగు నిర్ఘ్న రాంబువు పానంబు

సశనంబు కందమూలాదికంబు

సాహాయ్యమొనరించుసన్నిత్రులు మృగంబు

లీరీతిఁబ్రార్థింపకేలభించు

సర్వభోగద్రవ్యసంపూర్ణమైన యీ

వనము శ్లాఘ్యమెయగు వసుధలోనఁ

గీ॥ గాని దుర్లభయాచకగణకమైన
 దీనియందొక్క దోషంబుకానఁబడెడి
 స్వార్థమునుద్యజియించి పరార్థసిద్ధి
 పూనియొనరించు వారలులేనికతన. 2

మిత్రా:— (పై కిఁజూచి) కుమారా! త్వరపడుము. త్వరప
 డుము. సముద్రము పొంగుట కిదియే సమయము.

జీ. వా.— చక్కగ గమనించితివి.

గీ॥ వివిధజలజంతుఘోషవివృద్ధమగుచు
 ధరదరీభాగములఁ బ్రతిధ్వనులనీని
 వీనులకు దుస్సహంబయి వెలయుట ధ్వని
 జలధి పొంగెనటంచును దలఁతుమదిని. 3

మిత్రా :— కుమారా! సముద్రము పొంగి రానేవచ్చినది.
 చూడుము—

గీ॥ కరిమకరసంఘములు లవంగములపల్ల
 నములు కబళించియుమియఁ దత్పరిమళమును
 జెంది రత్నప్రభానురంజితమునయిన
 జలముతోఁగూడి యీవేల జానుమీఱు. 4

జీ. వా.—మిత్రావనూ! చూడుము. శరత్కాలధవళములైన
 పయోధరపటలంబు లావరించుటచేత నీ మలయపర్వత
 సానువులు హిమవన్నగశిఖరశోభను నహించుచున్నవి.

మిత్రా :— కుమారా! ఇవి మలయపర్వతసానువులుగావు.
 దండశూకమ్ముల యెమ్ములప్రోవులుగదా!

జీ.వా.— (ఉద్వేగముతో) అయ్యో! యెంతకష్టము! సర్ప
 ముల కిట్లు సంఘమరణ మెట్లు వాటిల్లినది?

మిత్రా:— కుమారా ! వీనికి సంఘమరణము కలుగలేదు.

జీ. వా.— ఎందువలన నింత యస్థిసంచయ మేర్పడినది ?

మిత్రా:— కుమారా ! వినుము. తొల్లి వినతానందనుండగు గరుత్మంతుఁడు స్వప్నమారుతంబున సాగరజలంబును సయిత మెగురఁగొట్టి యుక్కుమీఱి పాతాళలోకంబున కరిగి ప్రతిదినంబును భుజంగమంబులఁ గొనివచ్చి భక్షించు చుండెను.

జీ. వా.— (ఉద్వేగమున) అయ్యో ! అతిఘోరకార్య మొన రించుచున్నాఁడే ! పిదపనేమయ్యెను ?

మిత్రా :— పిమ్మట నాగరాజు వీనిమూలంబున భుజగ సముదాయమెల్ల నేకకాలంబుననే నశించునని భయపడి గరుత్మంతున కీట్లు విన్నవించెను.

జీ. వా.— (ఆదరముతో) తన్ను భక్షింపుమనెనా ?

మిత్రా :— లేదు. లేదు.

జీ. వా.— ఇంకేమనెను ?

మిత్రా :— వినుము. “ భవదీయాగమనత్రాసంబున భుజం గాంగనలకు గర్భస్రావంబగుచున్నది. శిశువులు మరణించు చున్నవి. ఇట్లయినచో మాసంతతి నశించును. నీకు స్వార్థ హానియు వాటిల్లును. నీవుపాతాళంబునకు రాఁబనియు నుండదు. కావున నీవు సముద్రతీరంబున నుండుము. ప్రతి దినంబు నొక్కొక సర్పమును నీయొద్దకుఁ బంపెదను. ఇట్లయినచో మనకెల్లరకును క్షేమముకలుగును.” అని చెప్పెను. గరుత్మంతుఁడు నంమలకంగీకరించెను.

గీ॥ నిర్ణయంబిట్టులొసరించి నిత్యమునను
 వైసతేయుఁడు తినెడి సర్పముల మంచు
 కొండవలెనొప్పు నెమ్ములకుప్పలిటులు
 పొందె వృద్ధిని, పొందును, పొందఁగలవు. 5

జీ. వా.— ఎంతకష్టము? స్వార్థతత్పరుఁడగు నాగరాజు పన్న
 గంబులను రక్షించునెపంబున నాత్మరక్షణమె యొనరించు
 కొనెనుగదా !

గీ॥ ఏకనాగరక్షణమున కే శరీర
 మర్పణమొనర్తుననిపల్కననువుపడెడి
 యొక్కనాల్కయు లేదయ్యె సురగపతికి
 రెండువేలనాల్కలవేలమండిపోనె? 6

ఆశ్చర్యము. ఆశ్చర్యము.

గీ॥ ధరణి సర్వాశుచిత్వనిధానమగుచు
 నశ్వరంబును నతికృతఘ్నమును నైన
 కుత్సితశరీరరక్షకై ఘోరపాప
 ములను గావించురెన్నెని మూఢమతులు. 7

అయ్యో! పాపము. యీపాములకూపద కంతములేదుకదా!
 (తనలో) మదీయశరీరార్పణంబున నొక్కపామునైన
 రక్షించు భాగ్యములభించునా ?

(నువండుఁడు పోవేళించును.)

సునం :— గిరిశిఖరమధిష్ఠించితిని. (చూచి) ఓహో! మిత్రా
 వసువు జామాతయగు జీమూతవాహనుని సమీపముననే
 యున్నాఁడు. అచటికిఁబోయెదను. (దగ్గఱకుఁబోయి నమస్క
 రించి) కుమారులకు జయము.

మిత్రా:— సునందా ! ఇట కేలవచ్చితివి ?

సునం:— (మిత్రావసువు చెవిలో నేదియోచెప్పును)

మిత్రా:— (జీమూతవాహనునితో) కుమారా ! మాతండ్రి

గారు నన్ను బిలుచుచున్నారట.

జీ. వా.— త్వరితముగ బొమ్ము.

మిత్రా:— కుమారా ! నీవును బ్రత్యవాయభూయిష్ఠమగు నీప్రదేశంబున గుతూహలాతిశయంబునంజేసి యాలసింపక శీఘ్రముగ రమ్ము.

(మిత్రావసు, సునందులు నిష్క్రమింతురు)

జీ. వా.— నేనును గిరిశిఖరమునుండి దిగి సముద్ర తటమున గల విశేషము లవలోకింతును. (నడచును)

(తెరలో)

అయ్యో! కుమారా ! శంఖచూడా! నాకన్నుల యెదుటనే నీవు మరణించుచున్నావు. ఎట్లునహింతును?

జీ. వా.— (విని) ఏమీ ! స్త్రీయార్తప్రలాపమువలె వినబడు చున్నది ! ఇప్పుడేపోయి, యీమెయెవ్వరో, భయనిమిత్త మేదియో, తెలిసికొందును. (పరికింపించును)

(పెద్దపెట్టన నేడ్చుచు వృద్ధ వెంటరాగా శంఖచూడుండును, వస్త్ర యుగళము పట్టుకొని కింకరుండును బ్రవేశింతురు)

వృద్ధ:— (కన్నీరుగార్చుచు) అయ్యో ! కుమారా ! శంఖ చూడా ! నీమరణంబును నేను గన్నులార గాంచుచుంటిని గదరా ! నేనెంతపాపాత్మురాలనురా ! (గడ్డము పట్టుకొని) నీముఖపగ్గరుం డస్తమింపక బాతాళమంధకారావృత మగును గదా !

శంఖ :— అమ్మా! పుత్రవాత్సల్యంబున నత్యంతదుఃఖతవై
యాయాసపడకుము.

వృద్ధ :— (తేఱిచూచి పుతుని శరీరము నిమురుచు) అయ్యో!
పుత్రీకా! సూర్యకిరణములనైన నెఱుంగక యతిసుకు
మారంబగు నీశరీరంబును నిర్దయహృదయుడై గరుడుఁ
డెట్లాహారముగా నొనరించుకొనునురా? (కంతమునఁగౌఁగి
లించుకొని యేళ్చును)

శంఖ :— అమ్మా! దుఃఖముతగ్గించుకొని యిదివినుము.

గీ॥ ధరణి జన్మించుప్రాణిని దాదివోలె
నిత్యముగనాక్రమించు ననిత్యత ప్రథ
మమునఁ, బిమ్మట జనని, యీక్రమమెనిజము
కాన శోకింపఁబనిలేదు కన్నతల్లి! 8

వృద్ధ :— అయ్యో! తనయా! ఒకక్షణమైనచు నీముఖమును
జూడనిమ్ము.

కింక :— కుమారా! రమ్ము. ఈమెమాటలతో నీకేమి
ప్రయోజనముకలదు? పుత్రవాత్సల్యవిక్లబయగు నీమె
రాజకార్యత్వర నెఱుంగఁజాలదు.

శంఖ :— ఇదిగో! వచ్చుచున్నాను.

కింక :— (తనలో) శంఖచూడునివధ్యశిలయొద్దకుఁ దీసికొని
వచ్చితిని. ఇక వధ్యచిహ్నమగు నీరక్తాంశుకయుగళము
సీతనికొ సంగి వధ్యశిలఁ జూపెదను.

జీ. వా.— ఆ విలపించు వనిత యీమెయే! (శంఖచూడునిఁ
జూచి) ఎవనికొఱ కీమెదుఃఖించు చున్నదో, యట్టియాతఁ
డీమె పుత్రుఁడు కానోపు. (అంతటనుజూచి) భయపడుటకు

లేశమేనియుఁ గారణము కానిపింపదు. ఎందువలన నిట్టి భయము సంభవించెనో, యడిగి చూతునా? అయిన నిపు డడుగ నక్కఱలేదు. ప్రాసంగము ప్రారంభ మయినది. దీని వలననే వ్యక్తము కావచ్చును. కావునఁ జెట్టుచాటున నుండి యాలకించెదను.

కింక :— (కన్నీరు గార్చుచుఁ గృతాంజలియై) కుమారా ! శంఖచూడా ! అతినిష్ఠురమగు ప్రభువు నానతిని వినిపించుటకు భయపడుచున్నాను.

శంఖ :— భయమెందులకు? చెప్పము.

కింక :— నాగరాజగు వాసుకి యాజ్ఞాపించుచున్నాఁడు.

శంఖ :— (శిరమున నంజలియుంచి యాదరంబున) ప్రభువుగా రేమని యాజ్ఞాపించినారు ?

కింక :— “ఈ రక్తాంశుక యుగళము ధరించి వధ్యశీలపైఁ గూరుచుండుము. రక్తాంశుకచిహ్నమునుజూచి గరుత్మంతుఁ డాహారముగఁ గొనిపోవును ” అని.

జీ. వా. — (కన్నులనీరొలుక) అయ్యో ! పాపము. ఈదీనుఁడు వాసుకిచేతఁ బరిత్యక్తుఁడయ్యెనే!

కింక :— శంఖచూడా ! దీనిని బరిగ్రహింపుము. (వస్త్ర యుగళము సమర్పించును)

శంఖ :— (ఆదరమున) తెమ్ము. (తీసికొని ప్రభువు నానతిని శిరసావహించును)

వృద్ధ :— (పుత్రుని హస్తమున వస్త్రములఁజూచి రోమ్ము బాదుకొనుచు) అయ్యో ! బిడ్డా ! వధ్యచిహ్నమయిన యీ

వస్త్రయుగ్మమును జూచిన నాహృదయము కంపిల్లుచున్నది.
(మూర్ఛపోవును)

కింక :— గరుత్మాతుఁడు వచ్చువేళ యైనది. త్వరితముగఁ
బోవుదును. [నిష్క్రమించును]

శంఖ :— తల్లీ ! ఊరడిల్లు మూరడిల్లుము.

వృద్ధ :— [ఊరడిల్లి కన్నీటితో] అయ్యో ! బిడ్డా ! అయ్యో !
పుత్రకా ! అయ్యో ! నా నోములపంటా ! మరల
నిన్నెక్కడఁ జూతునునాయనా !

జీ. వా.— [కన్నీటితో] ఆహా ! గరుత్మాతుఁడెంత దయా
విహీనుఁడు ; మఱియును—

ఉ॥ కన్నులనీరుకాల్వలుగఁ గావుఁడుపుత్రకునంచు దిక్కులఁ
దిన్నగఁజూపులస్పృఱపి దీనతతోవిలపించుచున్న యీ
యన్నువయంకమందుఁగల యర్భకునిర్దయఁజంపనున్న యీ
పన్నగవై రిమానసమె వజ్రమయంబగుఁ గాదు చంచువు. 9

శంఖ :— [తల్లికన్నీరు తుడుచుచు] అమ్మా ! దుఃఖపరాధీనపు
కాకుము. ఊరడిల్లుము. ఊరడిల్లుము.

వృద్ధ :— [కన్నీటితో] పుత్రకా ! నాకు నీవొకఁడవే తనయుఁ
డవని కరుణించి నాగరాజు నిన్ను విడువలేదుగదా ! నా
మానసంబున కూఱట యెట్లుకలుగును? అయ్యో !
కృతాంతహతకా ! లోకంబున నెన్నియో జీవరాశులుండ
నిర్దయుండవగు నీకు నాపుత్రకుఁడే కానుపించెనా ?
మఁదభాగ్యురాలను హతనై తినిగదా !

(మూర్ఛిల్లును)

జీ. వా.—గీ॥ ఆర్తుఁడును గంతసంగతప్రాణుఁడు మఱి
తనదు బంధుగణంబుచేఁ ద్వక్తుఁడైన
వీని రక్షింపలేకున్నఁ బూని నా శ
రీరమున నేమిలాభము? పృథివిలోన. 10

కావున నచటికేగెదను.

శంఖ:— అమ్మా! మనసు కుదురుపఱుచుకొనుము.

వృద్ధ:— హా పుత్రీకా! శంఖచూడా! నాకూరట దుర్లభము
కదా! నాగలోకరక్షకుఁడగు వాసుకియే స్వయముగనిన్నుఁ
బరిత్యజింప నిక రక్షించువారెవరు?

జీ. వా.—(సమీపించి) ఇదిగో! నేనున్నాఁడను.

వృద్ధ:— [సంభ్రమమున నుత్తరీయముతోఁ బుత్రునిగప్పి
జీమూతవాహను సమీపించి] గరుడా! వినతానందనా!
నన్నుజంపుము. నేను నీకాహారముగఁ గల్పింపఁబడితిని.

జీ. వా.—[కన్నీటితో] ఆహా! ఈమె పుత్రీవాత్సల్య మత్యు
త్కృటముగదా!

గీ॥ పుత్రీవాత్సలయగునీమెపొందు విక్ల
బత్వమునుగాంచి యకరుణస్వాంతుఁడైన
భుజగశత్రువైనను మదిభూరికరుణఁ
బూనుననుచుఁ దలంతు నామానసమున. 11

శంఖ:— తల్లీ! భయపడకుము. ఈతఁడు నాగశత్రువు
కాఁడు. చూడుము.

గీ॥ ఘోరపన్నగదేహ విదారణోత్థ
రక్తధారాకంచువై రహి భయంక

రుండగు ఖగేశ్వరుండేడ ! రోహిణీశ

సామ్యభానాకృత్యగు నీ సాధువేడ ! 12

వృద్ధ :—అయ్యో! కుమారా ! నీ మరణభయమున నాకుఁ
బ్రపంచమెల్ల గరుడమయముగఁ గానుపించుచున్నది.

జీ. వా.— అమ్మా ! భయమునొందకుము. నేను విద్యాధరుఁ
డను. నీ సుతుని రక్షించుటకే యిటు కరుడెంచినాఁడను.

వృద్ధ :— (హర్షముతో) నాయనా ! ఆమాట యింకొక
మాటు వచింపుము.

జీ. వా.— తల్లివట్టిమాటలతో నేమిప్రయోజనము కలదు ?
క్రియారూపముననే నెఱవేర్తును.

వృద్ధ :— (చేతులుజోడించి) పుత్రీ ! చిరంజీవ.

జీ. వా.—

గీ॥ అమ్మరో ! తెమ్మువధ్యచిహ్నమ్ము దీనిఁ

గప్పకొని నీదుతనయునిఁ గాచుపొంఁటెఁ

జేరినాదేహమిప్పుడాహారముగను

వై నతేయునకర్పింతుఁ బ్రమదమెసఁగ.

13

వృద్ధ :— (చెవులుమూసికొని) అమంగళము ప్రతిహతమగుఁ
గాక. నాయనా ! నీవు మా శంఖచూడునివంటివాఁడవేయగు
దువు. మఱియును బంధుజనులుకూడవిడచిన నాపుత్రుని
నీ శరీరమర్పించి రక్షింపనుద్యుక్తుడవయిన నీవు శంఖచూడుని
కంటె మిన్నవని చెప్పనలయును.

శంఖ .— (నస్మితముగ) ఓహో ! యీతనిచరిత్రము లోకొ
త్తరముగనున్నదికదా ! వీలయిన—

సీ॥ మున్ను విశ్వామిత్రముని వేనికొఱకుఁ దా
 శ్వపలమును దినె శ్వపచువోలె
 నుపకారియనియైన నుల్లమందెంచక
 ధనలోభమునను నధర్మవృత్తి
 గౌతముఁడనువాఁడు కడఁగి నాడీజంఘుఁ
 జంపె నెవ్వనికై జాలితేక
 కాశ్యపపుత్రుఁడీ గరుడుండువేనికై
 పాములఁదినచుండెఁ బ్రీతిదినంబు

గీ॥ నట్టిప్రాణంబులను దృణప్రాయముగఁ బ
 రార్థములనుసాధింపఁగ నధికకృపను
 విడచు వీనిచరిత్రంబు వింతయయ్యె !
 నిట్టియకాదార్యమెందును నెఱుఁగనుగద ! 14

(జీమూతవాహనునితో) ఓ మహాత్మా ! ఆత్మార్పణనిశ్చ
 యము వలన నీవు నూయెడదయాభుత్వమును జూపినందుల
 కెంతయు సంతసమయ్యె. కాని, యిట్టినిర్బంధమువలదు.
 ఏలయన—

గీ॥ పుట్టుచుండును మఱియును గిట్టుచుండు
 నిలను మముఁబోలు ఝద్రీజంతులు నిజంబు
 పరులకుపకారమొనరింప బద్ధదీక్షు
 లయిన మీవంటి పుణ్యాత్ము లరుదు జగతి. 15

కావున నోమహానుభావా ! యీప్రయత్నమును మానుము.

జీ. వా.— (శంఖచూడునిహస్తము పట్టుకొని) కుమారా !
 శంఖచూడా ! పరార్థము సాధింపవలయునని చాలకాలము

నుండియు నభిలాషపడుచున్నాను. కాని నామనోరథము నెఱవేఱదయ్యె. నేటికి సమయము లభించినది. దీనిని విఘ్నపఱుపకుము. (పాదములపైబడి) సందేహింపక వధ్యచిహ్నము నాకొసంగుము.

శంఖ :— ఓ ! మహాసత్త్వా ! ఈ వృథాప్రయాసమువలన నేమిప్రయోజనముకలదు ? శంఖధవళమగు శంఖపాలుని కులమున కీ శంఖచూడుడు కళంకము నాపాదింపడని నమ్ముము. మాయందు నీకు దయకలదేని నాయాపదవలన శోకార్తయగు మాతల్లి ప్రాణములనువీడక నిలుపుకొనుట కేదైన నుపాయము కలదేని నాలోచింపుము.

జీ. వా.— ఉపాయమాలోచించియే యున్నాడను. కాని యది మాత్రము నీయధీనమయియున్నది.

శంఖ :— ఎట్లు ?

జీ. వా.— గీ॥ నీవుమరణింప మరణించు నీవుబ్రదుకఁ
బ్రతుకు నీమాతజీవింపవలయునేని
నాత్మరక్షణమొనరింపుమా ! మదీయ
ప్రాణములచేత నిపుడనురక్తిమీర. 16

ఇదియే యుపాయము. వేటొండులేదు. కావున శీఘ్రముగ వధ్యచిహ్నమర్పింపుము. దీనిని గప్పికొని వధ్యశిల నారోపించెడను. నీవును దల్లినిఁదోడ్కొని యీప్రదేశంబు నుండి వెడలిపోము. నీ జనని సమీపవర్తియగు నీ వధ్య శిలను గాంచియే స్త్రీజనసహజమగు భయాతిరేకంబునఁ జేసి ప్రాణంబులు విడచునేమో ? అదియునుగాక విఘ్న

పన్న గానేకకంకాళసంకులంబై న యీమహాస్మశానంబును
 నీవు వీక్షించియుండలేదా ?

ఉ॥ ముక్కులఁజూఱునామిషపుముక్కులఁదాముగ్రోసింతునాశ న
 ల్దిక్కులఁ జీఁకటుల్లవియ దీకొనిగద్దలు టెక్కలార్చె నీ
 చక్కిని రక్తమాంస ఘనసాంద్రప్రవాహనిమగ్నమైన యీ
 నక్కలనోటి మిస్టరు లనారతమున్ చుఱి చుఱి చుఱినున్ .17

శంఖ:— చూడకేమి ?

గీ॥ ప్రతిదినము పన్న గాహారయుతమగుచు, వి
 నాయకాహితప్రీతిని బాయక శశి
 పాండురాస్థి కపాలసంభరితమయి స్మ
 శానమిది రుద్రుడేహంబు సరణినొప్ప. 18

కావునఁ బొమ్ము. ఈవిభీషికలవలఁ బ్రయోజనములేదు. గరు
 త్మంతుఁడు వచ్చువేళయైనది. (తల్లియెదుట మోకఱించి
 శిరమున నంజలిబంధించి) తల్లీ ! నీవును మరలిపోమ్ము.

గీ॥ అమ్మరో ! యెన్ని భవములకైన నీవె
 తల్లివగుమమ్మ ! నాకుసంతసముగల్గ
 పుత్రవాత్సల్యమున నినుఁబోలుసతులు
 జగతిలో లేరు లేరు నిజమ్ము జనని! 19

(పాదములఁబడును)

వృద్ధ:— (కన్నీటితోఁదనలో) అయ్యో ! డైవమా ! ఇదియే
 యీతని యవసానవాక్యముగాఁదోచుచున్నది. (ప్రకాశ
 ముగ) పుత్రకా ! నిన్నువిడచి నే నెటకుఁబోవఁగలను ?
 నీతోడనేవచ్చెదను.

శంఖ :— (లేచి) నేనును సమీపమునఁగల భగవానుడైన దక్షిణాగోకర్ణునికీ బ్రదక్షిణమొనర్చి ప్రభువునానతి నెఱవేర్చెదను.

(శంఖచూడుఁడు, తల్లియు నిష్క్రమింతురు)

జీ. వా.— అయ్యో! నాయభీలాషము సిద్ధింపదయ్యెనే! యేమిచేయుదును ?

(త్యరితముగఁగంతుకీ ప్రవేశించును)

కంచు :— ఇదిగో! వస్త్రయుగ్మము.

జీ. వా.— (చూచి హర్షించుచుఁ దనలో) అద్భుతవశమున యాదృచ్ఛికలబ్ధమగు నీ రక్తాంశుకయుగళంబుచే నాయభీష్టము నెఱవేఱినది.

కంచు :— కుమారా! ఈవస్త్రయుగ్మమును దేవీయగు మిత్రావనుజనని తమకుఁబంపెను. ధరింపుము.

జీ. వా.— తెమ్ము.

(కంచుకియిచ్చును)

జీ. వా.— (తీసికొని తనలో) మలయవతీపాణిగ్రహణవిధి సఫలమయినది. (ధరించి ప్రకాశముగ) కంచుకీ! పొమ్ము. దేవికి నా నమస్కారమును దెలుపుము.

కంచుకి :— చిత్తము. (నిష్క్రమించును)

జీ. వా.— గీ॥ మంచినమయంబుననె లభియించె రక్త
వస్త్రయుగ్మ మిప్పట్టునఁ బరులకొఱకు
దేహముఁ బరిత్యజంపఁగాఁ దివురునాకు
నెంతయును బ్రీతిఁగల్గించు స్వాంతమునను.

(దిక్కులు పరికించి) మలయాచలశిఖరశిలాసంచయంబును
 సయితము గదలించుచుఁ బ్రచండంబగు గాలి వీచుచున్నది.
 కావునఁ బక్షి రాజగు గరుత్మాంతుఁడు దగ్గఱకు వచ్చుచున్నాఁ
 డని తోచుచున్నది. మఱియును—

చం॥ ప్రళయఘనాఘనాభమగు పక్షతిపంక్తులు మిన్నుగప్పెడికొ
 జలధిజలంబు వేగమున సంచలీతంబయి భూమిఁగ్రొమ్మెఁ గం
 దళితశరీరకాంతి తగ ద్వాదశసూర్యులకన్న మిన్నయై
 దళముగసర్వదిక్కులను దాఁ గపిశద్యుతిఁ గూర్ప దిగ్గజం
 బులుప్రళయంబొకోయ నెడుబుద్ధినిభీతిలఁజొచ్చె హెచ్చుగన్

కావున నీ శంఖచూడుఁడు రాకమునువే త్వరితముగఁజోయి
 వధ్యశిల నారోహించెదను. [అటులొసరించి, కూరుచుండి,
 స్పర్శసుఖ మభినయించుచు] ఆహా! యీవధ్యశిలాశల
 స్పర్శ మెంత హాయిగా నున్నది !

గీ॥ మలయజరసార్ద్రయైన యా మలయవతి స్పృ
 శింపఁగల్గిన సౌఖ్యసుశ్రీలకంటె
 నభిమతార్థసంసిద్ధికి ద్వారమైన
 వధ్యశిలస్పర్శమేమిన్న తధ్యమిపుడు. 22

మలయవతిస్పర్శమెంతటిది !

గీ॥ వధ్యశిలపై న నీయెడఁబవ్వలింపఁ
 గల్గినసుఖంబుశై శవకాలమందు
 జననియొడిలోన స్వేచ్ఛతోడను బరున్న
 యప్పుడై న లభింపలే దరయ నాకు. 23

వీడుగో! గరుత్మంతుఁడు రానేవచ్చెను. శరీరముగప్పికొని
యందును. (అటులొనరించును)

(గరుత్మంతుఁడు పోవేళింపును)

గరు :-- సీ॥ చంద్రబింబంబును జయ్యననిరసించి
భయకృతవలయమైపరఁగ శేష
మూర్తిని సంకోచమునునొందజేయుచు
భయసంభ్రమంబున వాహనములు
బెదర రథంబునఁ బదిలంబుగానున్న
యాదిత్యుఁడు చలింప నన్న గారి
చే సంతసమున వీక్షితుఁడనై వేగవ
శంబునఁ బ్రాంతసంసక్తమైన
గీ॥ మెఱపుతోఁగూడియుండిన మేఘమాల
చేత నాయతమా గరుచ్ఛ్రీవహించి
సర్పములఁదినునాశచే క్షణములోన
వచ్చి చేరితి మలయపర్వతము నిపుడె. 24

జీ. వా. గీ॥ ఈశరీరదానంబున నిపుడునేను

భోగిరక్షించియార్జించు పుణ్యమునచు
బ్రతిభవంబున నాకీట్లు వఱలుఁగాత
స్థిరముగఁ బరార్థమేకద దేహలబ్ధి. 25

గరు :— (జీమూతవాహనుని దేతించుచు)

చం॥ భయపరిదీర్వమాణమగు వక్షమునుండి స్రవించు రక్తసం
చయమున లిప్తమైనటులు సంవృతరక్తపటంబు పాములక
దయమనుపంగ వధ్యశీలఁ దాఁబతితంబునునైన దీని ని
శ్చయముగ వజ్రదండనిభచంచువుచేతను జీల్పి మెక్కెదఁ.

(పైబడి జీమాతవాహనుని బట్టుకొనును. దుందుభులు మోగెను.
పుష్పవృష్టి కురియును. విని, పైకిఁ జూచి)

ఓహో! వింతగనున్న దే! దుందుభులు మ్రోఁగుచున్నవి. పుష్ప
వర్షము కురియుచున్నది.

చం॥ పరిమళనందితాళిగ నభస్థలీఁ బుష్పసువృష్టి గల్లెడికొ
సరవిని దేవదుందుభినినాదము దిక్కులఁబిక్కటిల్లెడుకొ

(నవ్వి)

సరి. తెలిసెన్మదీయజవనంభ్రమమారుతధూతమయ్యె నా
సురకుజమంతకాలమనుచు స్త్రుళయాబ్దములెల్ల గర్జితెకొ. 27

జీ.వా.—(తనలో) అదృష్టవశమునఁ గృతార్థుడనై తిని.

గరు:— (పరిశీలించుచు)

గీ॥ రక్తిమీఱఁగఁ బన్నగప్రకరములను
గాచునీతఁడు గురువుగఁ దోచెనాకుఁ

గాన సర్వాశనాపేక్షఁ గడఁగివెడల

నడఁచునందుఁ దలంతు నా స్వాంతమందు. 28

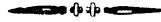
కావున నీమలయశిఖర మారోహించి యభేష్టముగ భక్షింతును.

(జీమాతవాహను నెత్తికొని నిష్క్రమించును)

(చతుర్థాంకము సంపూర్ణము)

నా గానందము

పంచమాంకము

(నువ్వందుడను ప్రతీహారుడు ప్రవేశించును)

సునం :—గీ! హితజనము మందిరోద్వానగతమైయైన
 ఘనవిరస్నేహనశమునఁ గలుగుకొని

బహ్వాచార్యభూయిషునకా భయని విసిన

సీమ వసియింప నింకేమి చెప్పనలయు? 1

సముద్రతీరంబునఁగల విశేషము లనబోకించుట కేస జీమూత
 వాహనుఁ డిచ్చటికిని రాకుండుటచేఁ గలఁచునొంది విశ్వా
 వసుమహారాజులుంగారు “నునందా! గరుత్మంతుని
 భయముగల ప్రదేశంబునకు బామాతయగు జీమూత
 వాహనుడరిగి యాలసించుటచే నాకుమిక్కిలి భయముగల్గు
 చున్నది. నీవేగియల్లుఁడు స్వగృహమును జేరెనో, లేదో,
 తెలిసికొనిరమ్ము” అని సెలవిచ్చిరి. కావున నచటికిఁ బోయె
 దను. (నడచి యెదుటఁజూచి) ఓహో! జీమూతవాహనుని
 తండ్రియగు జీమూత కేతువు పల్లశాలముంగిలియందు
 భార్యయుఁ గోడలును సేవించుచుండ సుఖాసీనుఁడై
 యున్నాఁడు.

సీ॥ చిత్రవిన్యాసవిశేష యుక్తంబును
 నల్పనిశ్వాస ధూతాంచలంబు
 నై యొప్పు ధవళపల్టాంబరయుగ్మంబు
 ధరియించి జాహ్నవికరణిఁ బుణ్య
 రాలును ననురూప యగు మహాపుణ్యయన్
 సార్థకనామయా సాధ్వీఁగూడి
 భంగడిండీర ప్రవర్తియు హంసాది
 పూరితంబును మహాపుణ్యయైన

గీ॥ జాహ్నవినిగూడినట్టి యా జలధివోలె
 దనరు జీమూతకేతు వుదారసరణి
 నట్టి వీనియంతికమున నలరు సాధ్వీ
 మలయవతి వేలనలెను భాసిలఁదొడంగె.

2

కావున సమీపించెదను.

(సముచితాసనస్థుఁడై పత్నీవధూ సమేతంబుగ జీమూతకేతువు
 ప్రవేశించును)

జీ. కే. గీ॥ సుఖము లనుభూతములు, యశస్సును లభించె,
 స్థిరము రాజ్యము, తపము సుస్థిరతఁ గృతము,
 శ్లాఘ్యుఁడునుతుండు, స్నుష్యును సత్కులీన,
 తగఁ గృతార్థుఁడ. మృత్యుచింతన మొనర్తు. 3

సుసం.— (తొందరగఁ బ్రవేశించి) జీమూతవాహనువకు—.

జీ. కే.— (చెవులు మూసికొని) పాప ముపశమించునుగాత.

శ్లో॥— అమంగళము ప్రతిహతమగుఁగాత

మలయ:— ఈ దుర్నిమిత్తమువలన నాహృదయము కంపిల్లుచున్నది.

జీ. కే — ఓయీ ! జీమూతవాహనునకేమి ?

సునం:— జీమూతవాహనునకుఁ గుశలమా ? యని తెలిసికొనుటకు విశ్వావసుమహారాజులుంగారు మీయొద్దకు నన్నుఁ బంపినారు. మహారాజుగారి కేమని విన్నవింపవలయునో యాజ్ఞాపింపుఁడు.

జీ. కే.— ఏమీ ! మా కుమారుఁ డచ్చటికిని రాలేదా ?

దేవి :— (విషాదముతో) మహారాజా ! కుమారుం డక్కడను లేనిచో నింతసేపెచ్చటికిఁ బోయి యుండును ?

జీ. కే :— నిక్కముగ నస్మత్ప్రీణయాత్రకై దూరమేగి యుండవచ్చును.

మలయ :— (తనలో) ఆర్యపుత్రుఁ డొకక్షణము కానుపింపకున్నను నామనమున నేలకో భయము కలుగుచున్నది.

సునం :— మాప్రభువుగారి కేమని మనవిచేయవలయునో సెలవిండు.

జీ. కే :— (ఎడమకన్న దరుట సూచించి) జీమూతవాహనుఁ డెందుల కాలసించెనో యనినేను కలతనొందుచుండ—

గీ॥ మా కనిష్ఠంబు సూచింప మాటినూటి

కేలయదరెదవే ? దక్షిణేతరాక్షి !

కుశలియేయగు మాపుత్రకండు కానఁ

బాడునేత్రమ ! యడరుట వ్యర్థమెయగు.

(పైకిఁజూచి) లోకైకనేతుండును, సహస్రకిరణుండు నగు నీ
సూర్యభగవానుఁడే నాపుత్రునికే శ్రేయము గలిగించును.
(ఆశ్చర్యముతో)

గీ॥ నేత్రదుస్సహమగుచును నిజమరీచి
ప్రభలఁబోలిన రక్తధారల విడచుచు
ప్రళయకంపితతారకాభమగు వస్తు
విపుడు దివినుండి పడియెడు నెద్ది యొక్కొక్క ?

ఇది నాపాదములమీఁదనే పడినదే !

(అందఱును బరిశీలింతురు)

జీ. కే. — ఓహో ! రుధిరాద్ద్రామాంసకేశములతోఁ గూడిన
యీచూడామణి యెవ్వరిదై యుండును ?

దేవి : — (విపాదముతో) ఇది నాపుత్రుని చూడామణినలె
నున్నది.

మలయ : — అటులనఁగూడదు.

సునం : — మహారాజా ! తత్త్వమును బరిశీలింపకయే వైక
బ్యము నొందకుండు. ఇచ్చట —

గీ॥ నైవతేయుండుభక్షించుపన్నగముల
శిరములందలి మణులు చెచ్చెరను బెక్కు
ధూమకేతులవలె మహాభీమముగను
రాలుచుండును నిట్టివి ప్రతిదినంబు.

6

జీ. కే. : — దేవి ! యీతఁడు వచ్చియించినమాట సయుక్తిక
ముగ నున్నది. ఒకవేళ నిట్లును గావచ్చును.

దేవి : — సునందా ! కుమారుఁడీవేళ కత్తవారియింటికిఁ జేరి
యుండునేమో ! తెలిసికొని త్వరితముగరమ్ము.

సునం :— చిత్తము. (నిష్క్రమించును)

జీ. కే :— దేవీ ! యిది నాగచూడామణియై యుండునా ?

(రక్తంశుకములు ధరించి శంఖచూడుండు ప్రవేశించును)

శంఖ :—(కన్నీటితో) అయ్యో ! యెంతకష్ట మెంతకష్టము !

గీ॥ వార్ధి తీరగోకర్ణుని భక్తి మొక్కి

శీఘ్రముగ వధ్యశిలను నేజేరినాడ

రామ్మొచ్చిలిచి విద్యాధరుని గరుడుండు

నెత్తికొనిపోయె వినువీధి నిప్పుడయయో !

7

అయ్యో ! నిష్కారణైకబాంధవా ! అయ్యో ! షరమ

కారుణికా ! అయ్యో ! పరదుఃఖదుఃఖతా ! ఎక్కడకు

జోయితివి ? నాకుఁబ్రతివచనమిమ్ము. ఓరీ ! శంఖచూడ

హతకా ! నీవేమిచేసితివిరా ?

గీ॥ పన్నగత్రాణకీర్తి యుం బడయలేదు

శ్లాఘ్యమా ప్రాధునాసతి సలుపలేదు

వరునిచేతను రక్షింపఁబడితి వకట !

శోచ్యుండవు వంచితుండవు సుమ్మనీవు.

8

ఇట్టి నేను క్షణమాత్రము జీవించియైనను నాయాత్మను బరిహాసా

స్పదముగ నొనరించుటకు సమ్మతింపను. వీని ననుసరించుటకు

యత్నింతును. (నడచుచు నేలయందు దృష్టిపరిపఁజేసి)

సీ॥ మున్నుండు సంఘాతమునఁ బృథులంబునై

ప్రవిరళపతితమై యవల స్థూల

బిందుయుతంబయి వెలసి పాపాణ ఘ

తవిశీర్ణ సంవ్యాప్తతనుకణమయి

స్థలందుఁ గీటకసంకీర్ణమయి ధాతు
 భిత్తుల దుర్లక్షవిధి వహించి
 ఘనతరుణిఖరాల గహ్వరంబుల ఘనీ
 భూతరూపముఁదాల్చి పొలుపుమీఱు

గీ॥ సీ రుధిరధార నియ్యెడ నేను సూక్ష్మ
 బుద్ధిఁ బరిశీలనంబును బాసరఁజేసి
 పన్నగపిరోధి యెచ్చటనున్నవాఁడో
 యచటికే పోయెదను శీఘ్రయానమునను. 9

దేవి :— (భయముతో) మహారాజా ! యెవ్వరో తలవంచికొని
 త్వరితముగ నిటే వచ్చుచున్నారు. వీనిని జూచినతోడనే
 నాహృదయము మిక్కిలి కలఁతనందుచున్నది. ఈతఁ
 డెవఁడో తెలిసికొనవలయును.

జీ. కే.— దేవీ ! అటులే యొనరింతును.

శంఖ :— (అక్రందనంబొనరించుచు) అయ్యో ! త్రిభువనైక
 చూడామణి ! ఎక్కడచుంటివి ? నిన్నెక్కడఁజూతును ?
 హా ! అపహృతుఁడను. అపహృతుఁడను.

జీ. కే.— (విని సంతోషముతో) దేవీ ! దుఃఖంపకుము.
 ఈచూడామణి యీతనిదే. మాంసఖండమని భ్రమపడి
 యేదోయొకపక్షి శిరమునుండి యెత్తుకొనిపోవుచుండఁగా
 నిందుఁబడియుండునని తోచుచున్నది.

దేవి :— (హర్షముతోమలయవతిని గౌఁగిలింపుకొని) కళ్యాణి !
 ధీరవుకమ్ము. ఇట్టి నీయాకారము వైధవ్యదుఃఖ మానుభ
 వింపదుకద ?

మలయ :— అమ్మా ! నీయాశీర్వాచనప్రభావమువలన నటులే
యగును. (పాదములఁబడును)

జీ. కే :— (శంఖచూడునిసమీపించి) వత్సా ! నీచూడామణి
యపహృతమయ్యెనా ?

శంఖ :— నాయొక్కనిచూడామణియేకాదు, త్రిలోకచూడా
మణి యపహృతమైనది.

జీ. కే :— ఎట్లు ?

శంఖ :— దుఃఖాతిరేకమువలన బాష్పములు కంఠమును
నిరోధించుచుండుటచేతఁ జెప్పఁజాలకున్నాఁడను.

జీ. కే. — (తనలో) అయ్యో ! హతుఁడనై తిని.

(ప్రకాశముగ)

గీ॥ తెల్పునూ పుత్ర ! దుఃఖమాత్మీయమైన
దాని నతిదుస్సహంబయి తనరుదానిఁ
గొంత నాయాత్మయందు సంకాంతమగుచు
సహ్యమగు నీదువేదన సత్యమిపుడు.

10

శంఖ :— వినుఁడు. నేనుశంఖచూడుఁడను పేరుగల సర్పమును.
వంతుచొప్పున వాసుకి యాహారమునకై గరుత్మంతుని
యొద్దకు నన్నుఁబంపెను. చేటభారతమంతయు నెందులకు?
ఈ కథయంతయు నామూలాగ్రముగఁ జెప్పుచుండినచో
నీరుధిరధారాపద్ధతి ధూళిచేత నావృతమై కానుపింపక పోవు
నేమో? కావున సంక్షేపముగఁ బ్రాణానాంశమునుజెప్పెదను.

క॥ కరుణాసింధువు విద్యా

ధరుఁడెవ్వఁ డొయొక్కఁ డాత్మదానము నిపుడా

గరుడునకుఁజేసి దయతో

సరగున నాప్రాణములను సంరక్షించెన్.

11

జీ. కే.— (విషాదముతో) ఈ విధముగఁ బరహితవ్యసని యగు నితరుఁ డెవ్వఁడు కలఁడు? కుమారజీమూతవాహ నుఁడేయని స్పష్టముగనే వచింపుము. అయ్యో! మంద భాగ్యుఁడను. హతుఁడను.

దేవి :— అయ్యో! పుత్రకా! యెంతపనిచేసితివి నాయనా! మలయ :— అకటా! నామనమున నుదయించిన దుశ్చింతనము సత్యమె యయ్యెనుగద !

(అందఱును మూర్ఖిల్లుదురు)

శంఖ :— (కన్నీటితో) ఓహో! నిక్కముగ వీరామహాసత్త్వని తలిదండు)లేయగుదురు. అప్రియమును నివేదించి నేను వీరి కిట్టియవస్థ కలిగించినాఁడను. అయినను విషధరముఖము నుండి విషముగాక వేటొకటి యెల్లు బయలువెడలును? ఆహా! ప్రాణప్రదండగు జీమూతవాహనుని కీ శంఖ చూడుఁ డుచితరీతిని బ్రత్యుపకార మొనరించినాఁడు. కావున నిపుడే యాత్మహత్య గావించుకొందునా? వలదు. వీరి నోదార్తును. తండ్రి! యూరడిల్లుము. తల్లి! యూరట నొందుము.

(ఇరువురు సూరటనొందుదురు)

దేవి :— బిడ్డా! లెమ్ము. దుఃఖింపకుము. జీమూతవాహ నుఁడులేనిచో మనమామాత్రము జీవింపఁగలమా? ఇప్పటి కూరడిల్లుము.

మలయ: — (ఊరడిల్లి) హా! ఆర్యపుత్రా! నిన్నెచ్చటఁ గాంతును ?

జీ. కే. — అయ్యో! క్షమారా! గురుచరణశుశ్రూషా పరాయణా!

గీ॥ అయ్యయో! పుత్ర! నీవులోకాంతరమున

కరుగుచుండియు సస్మదీయాంఘ్రులందె

యీశిరోమణిఁబడవై చి యిపుడు వినయ

పద్ధతిని వీడకుంటివి భక్తి పరత.

12

(చూడామణిని గ్రహించి) హా! వత్సా! యీచూడామణి మాత్రమేనాకుఁ గానుపించుచున్నది. ఇఁకనిన్నుఁ నూచు భాగ్యమునాకులేదేమోకద! (మణిని హృదయమున నిడుకొని) అహహా!

గీ॥ భక్తిని మదీయచరణాభివందనంబు

సలుపుచోఁ బాదయుగళకషణముచేత

మస్మణమఝ్యను నీశిరోమణిమదీయ

హృద్విదారణమొనరించు నెట్టునొక్కొ ?

13

దేవి: — అకటా! పుత్రకా! జీమూతవాహనా! గురుజన శుశ్రూషకంటె నితరసుఖములయం దభిరుచిలేని నీ విపు డెటులు పితరులనువిడచి స్వర్గసౌఖ్య మనుభవింపనేగితివి ?

జీ. కే. — (కన్నీటితో) దేవీ! జీమూతవాహనుఁడు లేనిచో మనముమాత్రము జీవింపఁగలమా! ఇటులు విలపింతువేల ?

మలయ: — (జీమూతకేతుని యడుగులఁబడి బద్ధాంజలియై) మామగారూ! ఆర్యపుత్రుని చూడామణి నాకొసంగుఁడు.

దీనిని హృదయముననిడుకొని యగ్ని ప్రవేశ మొసరించి నా సంతాపమును బోగొట్టుకొందును.

జీ. కే.— (కన్నీటితో) పతిష్ఠితాశిరోమణి! నన్నాకుల పెట్టకుము. మనకందఱకును నిదియేకదా కర్తవ్యము!

దేవి :— మహారాజా! ఇంకను నాలసించుటెందులకు?

జీ. కే.— ఆహితాగ్నియగువాని కితరాగ్నులవలన సంస్కారము శాస్త్రసంమతముగాదు. కావున నగ్నిహోత్రగృహము నుండి యగ్నులను గొనివచ్చి వహ్ని ప్రవేశ మొసరింతము.

శంఖ :— (తనలో) అయ్యో! యెంతకష్టము! పాపాత్ముఁడనగు నాయొక్కనిమూలమున నీ విద్యాధరకులమెల్ల నశించుచు గదా! కావున నిట్లు పలికెదను. (ప్రకాశముగ) అయ్యో! ఇందలి తత్త్వమును బరిశీలించకయే యిట్లు సాహసకృత్య మొసరించుట యుక్తముగాదు. విధివిలసితము లతి విచిత్రములు. ఒకవేళ నాగముకాదని తెలిసికొని జీవించి యుండఁగ నే జీమూతవాహనుని గరుత్మంతుఁడు విడిచిపుచ్చ వచ్చును. కావున నీ రుధిరధారవెంబడినే వై నతేయుని యొద్దకు బోవుదము.

దేవి :— దైవానుగ్రహమువలన జీవించియుండఁగనే నాపుత్రునిఁ దప్పకచూతును.

మలయ :— (తనలో) మందభాగ్యురాలనగు నాకిది దుర్లభము కదా!

జీ. కే.— ఓయీ! నీవాక్యము తథ్యమేయగుఁగాత. అయినను వహ్నులఁ దీసికొనిపోవుటయే యుచితము. కావున నీవు

ముందునడువుము. మేమును సన్నిహిత్రగృహమునుండి
యగ్నులఁ దీసికొని యతిత్పరితముగ వచ్చెదము.

(పత్నిపదూసమేతుఁడై జీమాతకేతువు నిష్క్రమించును)

శంఖ :— ఇఁకగరుత్మంతు ననుసరింతును. (నడచి యెదుట
గుర్తించి) ఓహో !

మ॥ క్షతజార్ద్రీకృతచంచుకర్షణముల న్నానుల్మహా ద్రోణులౌ
గతి, నేత్రాగ్నులఁబ్రాంతకాననము దగ్ధంబౌవిధింజేయుచున్
దతమజ్జత్ప్రకఠోరవజ్రినఖరాంతంబులే భువిన్గాఁడఁగా
నతిదూరంబుగఁగానుపించుగరుడుండాగందపుంగొండపై. 14

(ఆననస్థుఁడై గరుత్మంతుఁడు ప్రవేశించును. జీమాతవాహనుఁ డెదుటఁబడి
యుండును)

గరు :— (తనలో) ఆహో ! యేమివిత! జన్మించినది మొదలు
కొని భుజగపతుల నెందఱనో భక్షించితిని. కాని యీట్టి
యాశ్చర్యమెపుడును గాంచియుండలేదు. ఈమహాసత్త్వండు
బాధనొందకుండుటయేగాక సంతుష్టాంతరంగుఁడై నట్లును
గానుపించుచున్నాఁడు.

సీ॥ సారిది దేహస్థితశోణితమెల్లను

ద్రాగిన గ్లాని సుంతయుఁ గలుగదు

ఫలలఖండనజన్యబాధనొందిన మోము

ప్రీతిఁ బ్రసన్నమై వెలయుచుండు

మిగిలినదేహముమీఁదఁ బులకములు

స్పష్టముగాఁ గానఁబడఁదొడంగె

నింతింతయనరాని యెగ్గొనర్చిన నన్ను

నుపకారివలెఁజూచు నోర్మితోడ

గీ॥ ధైర్యసాగరుండైన యీతని ప్రవృత్తి
యద్భుతంబుగఁ దోచెడి నహహా ! నాకుఁ
గాన భక్షింపఁగానొల్ల వీని నెవ్వఁ
డో ! యితఁడు కనుగొందును నీయదనున. 15

(దూరముగఁ బోవును)

జీ. వా.— (మాంసఖండనవిముఖునిగ గరుత్మంతు నుపలక్షించి)

గీ॥ రక్తము స్రవించు నిపుడు సిరాముఖముల
నామిషం బింక నాదేహమందుఁ గలదు
ఇంతకును నీవు తృప్తి వహింపలేదు
భక్షణంబేల మానితి వై నతేయ ? 16

గరు :— (తనలో) ఆహా ! యెంతయాశ్చర్యము ! ఇట్టి
యవస్థయందును నీతఁ డత్యూర్జితముగఁ బలుకుచున్నాఁడు.
(ప్రకాశముగ)

గీ॥ నీ హృదంతరముననుండి నేను రక్త
మునె గ్రహించితిఁ గొంచెము ముక్కుచేత
నీవు ధైర్యముచే నాదుహృదయమునె హ
రించినాఁడవుకద ! జగత్త్రితయవద్య ! 17

కావున నోమహాత్మా ! నీవెవ్వరవో తెలుపఁగోరుచున్నాఁడ.
జీ. వా.— ఇటు లాఁకలిచేఁ బీడింపఁబడుచుండి వినరాదు.
నామాంసశోణితములచేతఁ దృప్తి వడసి యావలఁదెలిసి
కొనుము.

శంఖ :— (త్వరితముగసమీపించి) వలదు. వలదు. . సాహ
సము వలదు. ఈతఁడు నాగముకాఁడు. వీనిని విడువుము.

నన్ను భక్షింపుము. వాసుకి యాహారమునకై నన్నే
నీయొద్దకుఁ బంపెను. (వక్షమర్పించును)

జీ. వా.— (శంఖచూడునిఁజూచుచు విషాదమునఁ దనలో)
అకటా! శంఖచూడుఁడు వచ్చుటవలన నామనోరథము
విఫలమయ్యెఁగదా!

గరు :— (ఇద్దఱను బోల్పిచూచుచు) మీయిరువురికిని వభ్య
చిహ్నము కానుపించుచుండుటచే నాగమెద్దియో తెలిసి
కొనఁజాలకుంటిని.

శంఖ :— నీవు భ్రాంతినొందుటకు నిమిత్తమేలేదే!

నీ॥ ఇమ్మహాపురుషుని టొమ్మునఁగల స్వస్తి
కాంకము ముసుఁగుచే నగుపడకయు
నుండవచ్చును. గాని యొగి నాదు దేహంబు
వైఁగూసమైనఁ గన్నడద నీకు?
మాటలాడుచునున్న మామక జిహ్వోద్వ
యంబేని గణియింపవై తివకట!

అత్యంత తీవ్ర విషాగ్నిధూమ సమూహ
విచ్చాయరత్న ప్రభాచ్ఛటలును,
గీ॥ దుస్సహ విషాద శూక్త్రత తూర్ణవాయు
వివృతప్రాంత భాగంబులై వెలయునట్టి
యీఘణంబులు మూడింటినేనిఁ జూచి
సర్పమిదియంచుఁ దెలియఁగఁజాలుదుకద! 18

గరు :— (శంఖచూడుని ఘణములను, జీమూతవాహనుని
జూచుచు) నేను హింసించిన యీతఁడెవ్వఁడు?

శంఖ :— ఓ ! విద్యాధరరాజవంశతిలకా ! కరుణాసముద్రుండ
వయ్యు నీవిట్టి నిష్ఠురకార్య మెటులొనరించితివి ?

గరు :— ఓహో ! విద్యాధరకుమారుండగు జీమూతవాహనుం
డితఁడేనా !

సీ॥ సురల కాశ్రయమయి శోభిల్లు మేరుభూ

ధరమందు, మందరదరులయందుఁ,

బ్రాలేయపర్వత ప్రస్థంబులందు, మ

హేంద్రాచలంబున, నీశ్వరునకు

నిత్యనివాసమై నెగడు కైలాస శి

లాతలంబులయందు, లలితమలయ

ప్రాగ్భారదేశాల, వరుస నాయాదేశ

ములయందు నెట్లు బహుళముగాను

గీ॥ జక్రవాళపర్వతమున సంచరించు

చారణగణంబు సతతము శ్రావ్యముగను

గానమొనరింప నెవ్వని ఘనయశంబు

వినఁబడుచునుండునో నాకు నననరతము

నట్టి విద్యాధరుఁడె యీతఁడొను నిజము. 19

అయ్యో ! నేను సంపూర్ణముగ నపయశఃపంకమున మునింగి
తిని గద !

జీ. వా.— ఫణిపతీ ! యిటులావేగము నొందనేల ?

శంఖ :— ఏమీ ! ఇంకను నావేగపడనక్కఱలేదా ? చూడుము.

గీ॥ తావకీనదేహోర్పణఁ దార్మ్యవలన

నాశరీరము రక్షించి నన్ రసాత

లంబుకంటె నధోలోకలగ్నఁజేయ

ధర్మమగునయ్య ! నీకు నుదారచరిత ! 20

గరు:— ఓహో ! దయార్థిచిత్తుఁడగు నీమహాత్ముఁడు మదీ
యాస్యగోచరంబయిన యీ పన్నగప్రాణములను రక్షిం
చుటకై స్వదేహంబునే నాకాహారముగ నర్పించెనుగద !
నేను మహత్తరమగు దుష్కార్య మొనరించితిని. వేయేల!
భగవానుఁడగు బుద్ధమునినే నేను హింసించినాఁడను. ఈ
ఘోరపాపమున కగ్నిప్రవేశముకంటె నితరమగు ప్రాయ
శ్చిత్తము లేదు. వహ్నిలభించు నుపాయ మెయ్యది ?
(దిక్కులు పరికించి) ఓహో ! ఎవ్వరోకొంద అగ్నినిదీసికొని
యిటేవచ్చుచున్నారు. వీరి రాక కెదురు చూతును.

శంఖ :— కుమారా ! నీ తలిదండ్రు లరుడెంచినారు.

జి. వా.—(తొందరగ) శంఖచూడా! రమ్ము. కూరుచుండుము.
ఈ యుత్తరీయముచేత నాశరీరమునుగప్పి దగ్గఱనుండి నన్నుఁ
బట్టుకొనుము. అటులొనరింపనియెడల నిట్టియస్థతోనున్న
నన్ను హఠాత్తుగఁజూచి మాతల్లి ప్రాణములు విడచునేమో?

(శంఖచూడుఁడు ప్రక్కనున్న యుత్తరీయమును గప్పను)

(పత్నీపథాసమేతుఁడై జీమాతకేతువు ప్రవేశించును)

జి. కే.—(కన్నీటితో) హా ! పుత్రా ! జీమూతవాహనా !

నీ॥ వీఁడు నావాఁడగు వీఁడు పరుండగు

నను భిద లేదు దయాపరునకు

సర్వభూతహితంబు నలుపుట యుక్తమే

యగుట దీనను దోష మరయ లేదు

ఒక్కని రక్షించుటాప్పునా ? లేక పె
 క్కురఁ గాచు టుచితమా ? కూర్మిమీఱ
 ననుచిత యుదయింపదయ్యె నీకక్కట !
 ఖగనాథువలనఁ బన్నగముఁ గావ

గీ॥ స్వీయప్రాణార్పణంబును జేయుచున్న
 నీవలన నీవు, పితరులు, నీవధువును
 నిది యది యనంగనేటికి? నిపుడు చక్ర
 వర్తి కులమెల్ల హతమయ్యె బాధముగను. 21

దేవి :— (మలయవతినుద్దేశించి) బిడ్డా! ఒకక్షణము దుఃఖము
 మానుము. నిరంతరభారగఁబడుచున్న నీ కన్నీటి బిందువుల
 చేత నీయగ్ని చల్లారుచున్నది.

(అందఱును నడతురు)

గరు :— ‘హా ! పుత్రా! జీమూతవాహనా!’ యనుచున్నాఁడు.
 నిక్కముగ నీతఁడు వీని తండ్రియే. పుత్రీఘాతియగు
 నామోమును సిగ్గుచే వీనికీఁ జూపఁజాలను. అయిన నగ్ని
 కొఱకు నిరీక్షించుట యెందులకు ? జలధితటంబుననే
 యుంటినిగద! కావున నిపుడే—

సీ॥ జ్వాలాప్రభంగ సంవలితముల్, త్రైలోకీకన్య
 గ్రసనాగ్రహ చలత్కరాళకాల
 జిహ్వోగ్రకల్పముల్, శీఘ్రసర్పణములు,
 త్పాతవాతవ్యాప్తి పటుతరములు,
 నగు స్వీయపక్షవాతావళులను వివ
 ర్ధితమయి సప్తవారిధుల నొక్క

కంకణంబునువలెఁ గబళీకరింపఁగఁ

జాలుచుఁ గల్పావసానవహ్ని

గీ॥ వలె భయంకరమైన యీ బాడబాగ్ని

యందుఁ బడి నేనొనర్చినయట్టి పాప

మునకుఁ దగిన ప్రాయశ్చిత్త మనుభవించు

వహ్నికై వేచియుండుట పాడిగాదు.

22

(లేవఁజూచును)

జీ. వా.— పతంగాధిరాజా! ఈప్రయత్నము మానుము. ఈ పాపంబున కిది ప్రీతిక్రియకాదు.

గరు :— (మోఁకఱించి, బద్ధాంజలియై) మహాత్మా! అర్హ ప్రతీకారంబును సెలవీయఁగోరుచున్నాను.

జీ. వా.— ఒకక్షణము నిరీక్షింపుము. నా తలదండురీలు వచ్చి యున్నారు. వారికి నమస్కరింతును.

గరు :— అటులే కానిమ్ము.

జీ. కే.— (చూచి హర్షముతో) దేవీ! అద్భుతవశమున వర్ధిల్లు చున్నావు. వీఁడుగో! వత్స జీమూతవాహనుఁడు జీవించి యుండుటయేగాక యెదుటఁ గృతాంజలియగు గరుత్మంతునిచేత శిష్యునిచేవలె నేవింపఁబడుచు క్షేమముగనున్నాఁడు.

దేవి:— మహారాజా! అక్షతశరీరుఁడగు పుత్రకుని ముఖమును జూచుభాగ్యము లభించుటచేత నేను గృతార్థురాలనై తిని.

మలయ:— నిక్కముగ నే నార్యపుత్రునిఁ జూచుచుండియు నసంభావ్యమనియెంచి విశ్వసింపఁ జాలకుంటిని.

జీ. కే.—(సమీపించి) వత్సా! రాజమ్మ. నన్ను గౌరవించు కొనుము.

(జీమాతవాహనుఁడు లేవనుద్యుక్తుఁడై పడి, మూర్ఛిల్లును.
ఉత్తరీయము తొలఁగును)

శంఖ:— కుమారా ! ఊరడిల్లుమూరడిల్లుము.

జీ. కే.— అయ్యో ! కుమారా ! నన్ను జూచియు విడచి పోదువా ?

దేవి:— హా ! పుత్రా ! నాతో మాటయైన నాడవేమి ?

మలయ :— హా ! ఆర్యపుత్రా ! గురుజనులను గూడ నీ పువేక్షించితివిగద !

(అందఱు మూర్ఛిల్లుదురు)

శంఖ :— ఓరీ ! శంఖచూడా ! గర్భమునందే నీవు మరణింపక పోయితివి గదరా ! ప్రతిక్షణమందును మరణాధికమగు దుఃఖము ననుభవించుచుంటివి గదా !

గరు :— ఇదియంతయు సృశంసుఁడనగు నా యవిమృశ్యకారిత యొక్క విలాసమే. కావున నీపాటి యుపకారమైన నొన రింతును. (తెక్కలచే విసరును) ఊరడిల్లుము. మహాత్మా ! ఊరడిల్లుము.

జీ. వా.— (ఊరడిల్లి) శంఖచూడా ! గురువుల నోదార్పుము.

శంఖ :— (సమీపించి) తండ్రీ ! ఊరడిల్లుము. అమ్మా ! ఊరడిల్లుము. జీమాతవాహనుఁడు మూర్ఛితేఱి నాఁడు. మీరుచూడలేదా ! మఱియు మిమ్ముల నోదార్చుట కుపవిష్టుఁడై యున్నాఁడు.

(ఇద్దఱు నూరట నొందుదురు)

దేవి :— అయ్యో! బిడ్డా! మేముచూచుచుండగనే కృతాంత హతకునిచేత నపహరింపఁబడుదువా ?

జీ. కే.— దేవీ ! ఇటు లమంగళవాక్యములు పలుకకుము. చిరంజీవి జీవించియేయున్నాఁడుగద! కోడలు నోదార్చుము.

దేవి :— (చేలచెఱఁగు మోముపై నిడుకొని దుఃఖించుచునే) అమంగళము ప్రతిహతమగుఁగాత. దుఃఖంపను. బిడ్డా ! ఊరడిల్లుము. ఇప్పటికి నీభర్తమోమును జూడఁగలుగు భాగ్యము లభించుటయే కొంచెముమేలు.

మలయ :— (ఊరడిల్లి) హా ! ఆర్యపుత్రా ! మందభాగ్యురాలను నేనేమిచేయఁగలను ?

దేవి :— (మలయవతిముఖమును హస్తముచే నిమిరి) బిడ్డా ! ఇటు లశ్లీలవాక్యములు పలుకకుము. ఈయాపద ప్రతిహతమగుఁగాత.

జీ. కే.— (కన్నీటితో)

గీ॥ అంగములు లుప్తమగుటచే నాశ్రయంబు
లేమిచేఁ బలఁ గంఠసంశ్లిష్టమైన
ప్రాణములు దాల్చియున్న పుత్రకునిఁ గనియు
వేయిఖండములుగ నేను వ్రీలనైతి
నెంతపాపాత్ముఁడనొ కాని యెఱుఁగనుగద ! 23

మలయ :— ఆర్యపుత్రుని యీ యవస్థనుగాంచియుఁ బ్రాణంబులు వీడకుండిన నే నతిదుష్కరకార్య మొనరించుచున్నదానను.

దేవి :— (జీమూతవాహనుని యంగములఁ బరామర్శించుచు

గరుడునితో) క్రూరాధమా ! నవయావనసాందర్య సంపూర్ణమై త్రిలోకమనోహరంబగు నాపుత్రీకుని శరీర మిట్టి యవస్థపాలు గావించుటకు నీమనంబెట్టులు సమ్మతించెను ?

జీ. వా.— తల్లీ ! అటులనకుము. ఈతండ్రేమిచేసెను ? ఈశరీర పరమార్థస్వరూప మిట్టిదేకదా ! చూడుము.

గీ॥ త్వక్ష్పరివృతంబు బీభత్సదర్శనంబు
శుక్లశోణితమాంసాద్యశుచి పదార్థ
పూరితంబైన యీ దేహమునను నెట్టి
శోభయునులేదు నిక్కము సుమ్ము జనని. 24

గరు :— మహాత్మా ! నాయాత్మ నరకానలజ్వాలావలీఢ మగుచున్నది. నేనిక నిలువజాలను. కావున దయతో నా కీ పాప ముపశమించు నుపాయ ముపదేశింపుము.

జీ. వా.— తండ్రీ ! వీనిపాపమునకుఁ బరిహారమును జెప్పెదను. సెలవొసంగుము.

జీ. కే.— వత్సా ! అటులేకానిమ్ము.

జీ. వా.— వై నతేయా ! వినుము.

గరు :— (మోఁకఱింది కృతాంజలియై) ఆజ్ఞాపింపుఁడు.

జీ. వా.—

సీ॥ భువి “నహింసాపరమోధర్మ” యను సూక్తి
హృదయపేటికయందుఁ బదిలవఱిచి
సతతము ప్రాణిహింసను మానుమీ ! మనో
వాక్కాయ కర్మలవలన మున్నో
నర్చిన పాపంబునకును బళ్ళాత్తాప
మును వహింపుము సర్వభూతములకు

భయముఁ గల్గింపక పదపడి పుణ్యవ్ర
వాహవృద్ధినిఁజేయఁ బాటుపడుము

గీ॥ పరిమితప్రాణిహింసచేఁ బ్రాప్తమయిన
పాపలేశ మీపుణ్యాబ్ధిఁ బడి నశించు
నపరిమితజలపూర్ణ హ్రదాంతరాళ
పతితలావణఖండంబువలె నిజంబు.

25

గరుః—గీ॥ ఇప్పుడజ్ఞాన నిద్రాశయితుండనై న
నన్ బ్రబోధించి తీవు విన్నాణివగుచు
నేటినుండియు సర్వప్రాణివధములను
మానివేయుదు. నిజము. ముమ్మాటికికను.

26

ఇపుడు—

సీ॥ పులిసవిపులములౌ భోగబృందములచే
నొక్క-వో ద్వీపంబునోజఁగాంచి
వలయుకృత శరీరములచేత నొక్కెడ
నావర్తకభ్రాంతి నావహించి
గట్టుగట్టునకును గడఁకమైఁ దిరుగుచు
నొగిసేతు విధిఁదాల్చి యొక్కయిక్క
వ్యాళసంఘం బిమ్మహాబ్ధిని సుఖముగ
విహరించుఁగావుత వేడ్కమీఱ
నదిగాక, స్రస్థములగుచుఁ బాతాళ ల
గ్నములును దిమిరసంఘ నిభములును
నగు కేశపాశముల్ తగఁదాల్చి సింధూర
లిప్తంబులౌగతిఁ లేతయెండ

చే నెఱవణిన చెక్కులు వహించి
యాయాసపరిమంథరాంగులయ్యుఁ

గీ॥ గప్తములు లెక్కనేయక కడఁగి నాగ
కాంత లీచందనద్రుమకాసనమున
రక్తితోనీదుకీర్తిని శ్రావ్యముగను
గాసమును జేయుదురుగాత జానుమిఱ. 27

జీ. వా.— సెబాసు ! మహాసత్త్వా ! సంతసించితిని. తప్పక
దృఢనిశ్చయుఁడవై యుండుము. (శంఖచూడునిఁగూర్చి)
అయ్యా ! నీవు నీగృహమున కరుగుము.
(శంఖచూడుఁడు నిశ్చయించి తలవంచును)

జీ. వా.— (నిట్టూర్పువిడచి తల్లిఁజూచుచు)

గీ॥ పన్నగవిరోధిచే నీవు బన్నమొంది
యుందువనుచు మనంబున నూహసేసి
తనయ వత్సలయగు నీదుతల్లి మిగుల
శోకసాగరమగ్నయశాఁజుముఱ నిజము. 28

దేవి :— గరుత్మాతుని బారిఁబడియు నక్షతశరీరుండగు కుమా
రునిఁ జూచుభాగ్యము లభించుటచేత నామెయే ధన్యురాలు.

శంఖ :— అమ్మా ! కుమార జీమూతవాహనుండును సుఖ
యైనచో నీమాట సత్యమేయగును.

జీ. వా.— (బాధనునటించుచు) అయ్యో ! బాధ. బాధ.
పరార్థసంపాదనామృతరసాస్వాదాక్షిప్తహృదయుఁడనగుటచే
నింతపటకును వేదన నెఱుంగఁజాలనై తిని. ఇపుడువేదన
నన్ను బాధింపఁదొడంగెను. [మరణావస్థ నటించును]

జీ. కే.— [తొందరతో] హా! వత్సా! ఇటులానరించుచుంటివేల?

దేవి :— అయ్యో! ఎట్టి విపరీతపరిణామము కలుగుచున్నది?
[ఊమ్ముబాదుకొనుచు] రక్షింపుఁడు. రక్షింపుఁడు.
నాపుత్రుని యాపద తొలఁగింపుఁడు.

మలయ :— హా! ఆర్యపుత్రా! నన్నుఁ బరిత్యజింతువా?

జీ. వా.— (చేతులు జోడింపయత్నించుచు) శంఖచూడా!
నాహస్తములు దగ్గఱఁజేర్చుము.

శంఖ :— (అటులానరించుచుఁ గన్నీటితో) అయ్యో! ఎంత
కష్టము! జగం బనాథమయ్యెను గదా!

జీ. వా.— (కన్నులు సగము తెఱచి తల్లిదండ్రులను జూచుచు)
తల్లిదండ్రులారా! నా కడపటి నమస్కారమును బరి
గ్రహింపుఁడు.

గీ॥ పట్టుదప్పె విచేతనావయవములను

స్వప్తముగ మాటలు వినంగఁబడవు చెవికిఁ

గన్నులును మూఁతవడియెను క్షణములోనఁ

బోవుచున్నవి నాప్రాణములును జనక! 29

అయిన నిదియంతయు నెందులకు? [ఈశరీర దానంబున

(4. అం., 2వ ప.) అనుపద్యము చదివి పడిపోవును]

దేవి :— హా! వత్సా! హా! గురుజనవత్సలా! హా!
జీమూతవాహనా! మరల నిన్నెచ్చటఁజూతును తండ్రి!

జీ. కే.— (కన్నీటితో) హా! పుత్రా! జీమూతవాహనా! హా!
ప్రణయిజనవత్సలా! హా! సర్వగుణనిధీ! నాతో నొక్క

మాటాడుము నాయనా ! (చేతులెత్తి) అయ్యో ! యెంత కష్టము ?

చ॥ ధరణినిరాశ్రయంబెయగుదై ర్యము, తా వినయంబునెవ్వనిన్ శరణమునొందు? క్షాంతివహనక్షముఁడెవ్వఁడు? దానసక్తియు నివ్విరతము, సత్యమున్వృతమునిక్కమ, యెచ్చటికేగునోకదా! కరుణయు, సీపులేమిని జగంబులెశూన్యములొనుబుత్రకా! 30

మలయ :— (కన్నీటితో) హా ! ఆర్యపుత్రా ! నన్ను విడచి యెటకేగుచుంటివి ? ఓ ! నిర్దయురాలా ! మలయవతీ ! ఈ యనస్థను గన్నులారఁజూచుటకే కదా ! యింతవఱకు జీవించి యుంటివి.

శంఖ :— కుమారా ! పాణిములకంటె నిష్టతమంబైన యీ ప్రియజనమును వీడి యెచ్చటికిఁ బోవుచుంటివి ? యీ శంఖమాడుఁడు తప్పక నిన్ననుసరించును.

గరు :— (ఉద్వేగముతో) అయ్యో ! యెంతకష్టము ! ఈ మహాత్ముఁడు మరణించెనుగద ! ఇప్పు డేమిచేయుదును ?

దేవి :— (కన్నీటితోఁ బైకిఁజూచి) ఓ భగవానులారా ! లోక పాలకులారా ! అమృతము వర్షించి మాపుత్రుని బ్రతికింపుఁడు.

గరు :— (హర్షమునఁదనలో) ఓహో ! అమృతపదశ్రవణము వలన జ్ఞప్తికివచ్చినది. నా యపకీర్తియుఁ దొలంగు సని తలంతును. కావున నిపుడే దేవేంద్రుని యాచించి యమృత వర్షమునంజేసి జీమూతవాహను నొక్కనినే గాక, పూర్వ

భక్తి తములై శల్యావశిష్టంబులగు నాశీవిషంబులను
 సయితము బ్రదికింతును. ఒకవేళ నిండ్రుఁ డమృతము
 నొసంగఁడేని—

చం॥ అతిజపపక్షవాయుహతిసద్ధిఁగలంచి ప్రచండనేత్రీ వ
 హ్ని తతుల నగ్ని సూర్యులను నీఱొసరించియుఁ ద్రోటిచేత నా
 తతపురుహూత వజ్రీ యమదండ కుబేరగద ల్నులంచి యొ
 క్క త్రుటినిజేయువాఁడ నవగాఢధృతి న్నమృతంపువర్ష మున్.
 కావునఁ ద్వరితముగ నేగెదను.

(నిష్క్రమించును)

జీ. కే.— శంఖచూడా! ఇంకను నాలసింతువేల? కట్టెలఁ
 బ్రోగుచేసి నాపుత్రునికిఁ జితి పేర్చుము. మేము నీ చితి
 యందుఁ బడి యనుగమింతుము.

దేవి :— పుత్రకా! శంఖచూడా! త్వరితముగ సిద్ధపఱుపుము.
 మేము సహగమన మొనరింపనియెడల నీభ్రాత జీమూత
 వాహనుఁడు దుఃఖమునొందును.

శంఖ :— (కన్నీటితో) గురువుల యాజ్ఞచొప్పున నటులే
 యొనరింతును. ఇందు నేనును మీకుఁ బురస్కరుఁడనేకదా!
 (లేచి చితిపేర్చును) తండ్రీ! చితి సిద్ధపఱిచితిని.

జీ. కే.— అయ్యో! కష్టము.

మ॥ తల నుష్ణీషము నూర్ణ కన్బొమలమధ్య స్థానఁగానయ్యెడికొ
 జలజాతంబులబోలుకన్నులురమున్ స్పర్ధించు సింహంబుతో
 సలిఁజక్రాంకిత మీపదద్వయము నై న న్నాదు పాపంబున
 న్నలయంబందెదె! చక్రవర్తిపదము న్రాపింపకే పుత్రకా!

దేవీ ! దుఃఖించినఁ బ్రయోజనములేదు. లెమ్ము. చితి
నారోహింతము.

(అందఱును నడతురు)

మలయః—(అంజలి బంధించి పైకిఁజూచుచు) భగవతీ ! గారీ !
“విద్యాధరచక్రవర్తి నీకుభర్తయగు” నని సెలవిచ్చితివి
కదా ! మందభాగ్యురాలనగు నాయెడ నీవును నసత్యభాషిణి
వైతివేమి ?

(తొందరతో గౌరీప్రవేశించును)

గౌరీః— మహారాజా ! జీమూతకేతూ ! వలదు. వలదు.
సాహసకార్య మొనరింపవలదు.

జీ. కే.— ఓహో ! అమోఘదర్శనయగు గౌరీదేవి వచ్చినదే !
గౌరీః— (మలయవతినుద్దేశించి) వత్సా ! మలయవతీ ! నే
నసత్యభాషిణి నెట్లగుదును ? చూడుము.

(జీమూతవాహనునిపైఁ గమండలుజలము చల్లును)

వత్సా ! జీమూతవాహనా ! ఆత్మార్పణంబుఁ గావించియు
లోకోపకార మొనరింప నుద్యుక్తుడవైన నీ యశాదార్యంబు
నకు సంతసించితిని. లెమ్ము. చిరంజీవి వగుము.

(జీమూతవాహనుఁడు లేచును)

జీ. కే.— (సంతోషముతో) దేవీ ! అదృష్టవశమున వరిల్లు
చున్నావు. మన జీమూతవాహనుఁ డక్షతశరీరుడై లేచి
నాఁడు.

దేవి :— (హర్షముతో) భగవతియగు గౌరీదేవి యనుగ్రహము
వలన నిట్టిభాగ్యము లభించినది.

(ఇరువురును గౌరీపాదములఁబడిలేచి జీమూతవాహనునిఁ గౌఁగిలించుకొందురు)

మలయ :— (సంతోషమున) అదృష్టవశమున నార్యపుత్రుఁడు సజీవుఁడయ్యెను. (గౌరియడుగులఁబడుచు)

జీ. వా.— (గౌరినిఁ జూచి బద్ధుఁజలియై) భగవతీ !

గీ॥ వాంఛితాధికవరద ! యో ! భక్తజన మ
హార్తిహారిణి ! విద్యాధరాధిదేవ
తా ! శరణ్య ! యోగారి ! నీయంఘ్రిపద్మ
ములకు వేవిధములుగ నే మొక్కుకొలిడుదు. 33

(పాదములఁబడును)

(అందఱు పైకిఁజూతురు)

జీ. కే.— ఓహో ! మబ్బులేకయే వర్షము కురియుచున్నదే !
భగవతీ ! యిదియేమి ?

గౌరి :— మహారాజా ! ఖగేశ్వరుఁడు పశ్చాత్తప్తుఁడై జీమూత
వాహనుని, బూర్వభక్షితములై యస్థిశేషములై న
యీయురగపతులను బ్రదికించుటకు దేవలోకమునుండి
కురిపించిన యమృతవర్షమిది. (వేలితోఁ జూపుచు)
మఱియు నీవిషధరపతిసమూహము లక్షతదేహములై శిర
ములయందలి మణులు విరాజిల్ల నమృతరసాస్వాద
లోభంబున జిహ్వోగ్రములచే నేలను నాకుచు, మలయగిరినదీ
ప్రవాహములవలె సంపూర్ణవేగముతో, సహజవక్రగమనం
బులచే సముద్రమునఁ బ్రవేశించుచున్నవి.

(జీమూతవాహనునితో) వత్స ! జీమూతవాహనా !
లోకోపకారపారీణుఁడవగు నీకుఁ బ్రాణదానము గావించుట
మాత్రమేచాలదు. మానసోత్పన్నములును, స్వేచ్ఛా

నిర్మితరత్న కంభ నిహితంబులును, నతి పావనంబులు నగు
నుదకంబులచేత స్వయముగ నభిషేకించి యిపుడే నిన్ను
విద్యాధరచక్రవర్తిగ నొనరింతును.

మఱియు నోచకృవర్తి! యీకాంచనచక్రము
యుద్ధాదులయందు నీ కగ్రేసరంబగుఁగాత. నాలుగు దంత
ముల యీవెల్లయేనుఁగు, నల్లనియశ్వము, మలయవతియను
నీరత్నములను స్వీకరింపుము. నాచేఁ బ్రేరితులై మతంగదేవ
ప్రభృతులగు నీవిద్యాధరపతులు చూడామణిమరీచిరచి
తేంద్రాయుధపంక్తులగుచు భక్తితాత్పర్యమున శిరములు
వంచి నీకు నమస్కరించుచున్నారు. వత్సా! ఇంకను
నీకేమి కావలయునో కోరుము.

జీ. వా.— (మోఁకఱించి) ఓ! ప్రియకారిణీ! ఇంతకంటెను
బ్రీయమేమి కలదు?

సీ॥ శంఖచూడుండు ఖగేశ్వరుబారినుండి సం

రక్షితుండయ్యె గారవముమీఱ

వై నతేయుండును దాను వినీతుండై

పూర్వభక్షితసర్పములను మనిచె

నేనుజీవించుట నీ తలిదండ్రిలు

ప్రాణముల్ వీడక బ్రదికి రిపుడు

భవదనుగ్రహభాగ్యవశమునఁ జక్రవ

ర్తిత్వము లభియించెఁ బ్రియముగలుగ

గీ॥ ఘోరతపముల నొనరించు వారికైన

దర్శనమొసంగనట్టియో తల్లి! నిన్నుఁ

గాంచుచుంటిని గీనిని మించుకోర్కి

రెండుక్కటియుతేను. జననిరో! నిక్కముగను. 34

అయిన నిట్లగుఁగాత.

(భగవతాకృతము)

ఉ॥ నెమ్ములు తొండవింప, ధర్మస్థిని నన్యపస్పృధిఁగాంచ, మె
 ఘమ్ములు వృష్టిసేయుత సకాలముసన్, మిదిమత్సరంబులకొ
 సంమతివీడి, పుణ్యములఁజల్పుచు, నాపడితెల్లఁ బాయఁగా
 నిమ్మహినిప్తబాంధవ సుహృత్త శిఁగూడి సుఖించుతం బ్రజల్
 మలీయును—

గీ॥ ఎల్లజగములు శుభముల నెఁగఁగుఁగాతఁ
 బ్రాణులు పకోపకారపాఠీణు లగుత
 దోషములకు నాశంబును దొరయుఁగాత
 ఘనసుఖంబులు జనమెల్లఁ గాంచుఁగాత.

36

(అండలును నిష్క్రమింతురు)

పంచమాంకము సంపూర్ణము

(నాగాసంహము సమాప్తము.)

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

